

RÖVID ÚTMUTATÁS

A'

KERESZTYÉN VALLÁS'

ELŐADÁSÁRA.

A' HELV. VALLÁSTÉTELT KÖVETŐK'

ÉRTELME SZERINT.

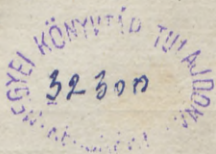
KECSKEMÉTEN,

NYOMATOTT SZILÁDY KÁROLY' BETŰVEL.

1843.

Előszó a' tanítókhoz.

Ebben a' Kátéban kérdések és feleletek által taníttatik ugyan a' Vallás' históriája és tudománya, de nem azért, hogy a' tanító csak olvassa belőle a' kérdéseket, a' tanítvány pedig csak a' feleleteket tanulja meg: sőt inkább ugy kell ezt tekinteni a' tanítónak, mintha nem is volna kérdésekre és feleletekre szaggatva, hanem mintha csak folytában adatnának elő benne a' tanítani 's tanulni való; következésképen meg kell ezt jól tanulni előre minden tanítónak, 's magyarázás közben folytában kell menni egyik dologról a' másokra; kérdés közben pedig hol a' feleletekből kell kérdéseket, hol kérdésekből feleleteket formálni.

Első Rész.

Vallás' Históriája.

I. Szakasz.

K. IIIa széllyel nézel magad körül, mit látsz te édes fiam (leányom)?

F. Látom a' földön az embereket, barmokat, szárnyas állatokat, fákat, füveket, virágokat 'stb. az egen látom a' napot, holdat, és a' sok szép csillagokat.

K. Mind azon dolgokat öszveséggel, mellyek felettünk, alattunk, körülöttünk vannak, hogy szoktuk egyszóval nevezni?

F. Világnak.

K. Hát egyenként a' világon lévő dolgokat hogy nevezhetjük?

F. Valóságoknak: — mert vannak. (való, lény.)

K. Azokat a' valóságokat, mellyek megérik, ha hozzájok érünk; fáj nekik ha megütjük, hogy hívják?

F. Érző valóságoknak.

K. Hát azon valóságokat hogy hívják, mellyek nem érik ha hozzájok nyúlunk, nem fáj nekik ha megütjük?

F. Érzéketlen valóságoknak.

K. Nevezz egy vagy két érző és érzéketlen valóságot?

F. Érző valóság az ember, ló, tehén, galamb, tyúk, 'stb. érzéketlen valóság a' kő, asztal, fa, fű, virág, víz, 'stb.

K. Az érző valóságok mivel éreznek?

F. Éreznek tulajdon érző eszközeikkel, nevezetesen szemökkel, fülökkel, orrukkal, nyelvökkel, és testöknek egyéb részeivel.

K. Hogy nevezzük ezen érzéseket?

F. A' szemnek érzését nevezzük látásnak; az orrét szaglásnak; a' nyelvét ízlésnek, a' test egyéb részei' érzését illetésnek vagy illettetésnek, tapintásnak.

K. Az érző eszközök magok éreznek-e? a' szem maga lát-e? a' fül maga hall-e? az orr maga érzi-e meg a' szagot? a' nyelv maga érzi-e meg valaminek ízét? testünk részei magok érzik-e meg az illettetést?

F. Nem magok éreznek az érző eszközök, hanem van valami az érző valóságokban, mi az érző eszközök által érez.

K. Mi az a' valami, mi az érző valóságokban érez?

F. A' lélek, melly míg a' testben benne van, addig éreznek az emberek és más állatok; de ha a' lélek kimegyen a' testből, nem éreznek többé semmit; — akkor a' szem nem lát, a' fül nem hall, az orr nem érzi a' szagot, a' nyelv nem érzi semminek ízét; egy szóval: érzéketlenné lesz minden állat.

K. Hát az emberen kívül más állatoknak is van lelkök?

F. Van igenis, de azoknak nem okos lelkök van, azaz: nem tudják okát adni cseleke-

deteiknek, a' mit csinálnak csak természeti ösztönből teszik; azért oktalan állatoknak is neveztetnek.

K. Úgy de ezek is tudnak némelly dolgokat, p. o. a' fecske tudja hogy kell fészket rakni, tudják minden állatok hol kell keresni eledelőket, és mellyik étel nekik hasznos; némelly madár mesterséges éneket is megtanul, némelly kutya a' nyársat is tudja forgatni, — talán hát ezeknek is okos lelkök van?

F. Ninesen okos lelkök, mert a' mit ők tudnak, azoknak tudása vagy velök születik, vagy a' hosszas szoktatás által ragad rájok.

K. Lehet-é a' lelket látni?

F. Nem lehet, mert az nem testi valóság.

K. Az ember lelkének micsoda nevezetes tehetségei vannak?

F. Meg tudja itélni mi a' jó, mi a' rossz cselekedet, — sok szép és hasznos igazságokra meg lehet tanítani, magától is sokat kitalál a' tapasztalás és okoskodás által.

K. Mondj példát a' léleknek azon tehetségére, mi szerint meg tudja itélni mi a' jó, mi a' rossz?

F. Meg tudja itélni, p. o. hogy jó dolog igazán élni, a' másét nem bántani; ellenben rút és gyalázatos dolog lopni, másnak kárt tenni; ez a' tehetsége a' léleknek neveztetik lelkiismeretnek.

K. Mondj arra is valami példát, hogy sok szép és hasznos igazságokat tud kitalálni az

emberi lélek, a tapasztalás és okoskodás által?

F. Kitalálta azt, p. o. hogy ez a föld, mellyen mi lakunk, olyan forma gömbölyű mint az alma, olyan nagy hogy ha valaki körül akarja kerülni, 5400 mérföldet kell utaznia, míg megkerülheti. Kitalálta azt is, hogy a nap, és némelly csillagok sokkal nagyobbak a földnél, és csak azért látszanak kicsinyeknek, mert nagyon messze vannak a földtől; kitalálta azt is, hogy a nap, hold, csillagok, nem állanak egy helyben, hanem forognak sebesen a magok karika forma útjokon, még pedig olyan szép renddel, hogy soha egymásba nem ütköznek.

K. Ha már te, édes fiam, (leányom) mint okos lélekkel bíró valóság, megtekinted a világot, vagy az eget, a földet, és azon valóságokat, mellyek ezekben vannak, hogy okoskodol? mit gondolsz? valjon hol vette magát ez a világ? valjon magától lett-e? magában állott-e elő?

F. Hogy magától állott volna elő, azt nem gondolhatom, mert tapasztalom, hogy csak egy ház, vagy egy kunyhó sem épül fel magától, ha csak azt valaki nem építi, — hogy állhattott volna hát fel magától ez a nagy roppant világ?

K. Mit ítélsz hát a világ' eredetéről?

F. Azt, hogy kell lenni egy hatalmas és böles valóságnak, ki ezt a világot előállította, vagy készítette, és benne illy szép rendet szabott.

K. Hogy hívjuk ezt a' hatalmas és bölcs valóságot?

F. ISTENnek.

K. Mikor és miképen állította elő az Isten ezt a' világot?

F. Ezt mi magunktól nem tudhatnánk, de az Isten megiratta egy Mózes nevű tudós ember által.

K. Micsoda ember volt ez a' Mózes?

F. Volt egy zsidó nemzetből való férfiu, ki ez előtt mint egy 3300 esztendővel élt; az ő könyve legrégebb könyv a' világon.

K. Mit tanulhatunk hát Mózes' e' könyvéből a' világ' eredetére nézve?

F. Azt, hogy az Isten a' világot ez előtt mintegy 5800 esztendővel teremtette,

K. Hogy teremtette Isten ezt a' világot?

F. Akarta, hogy legyen világ, és egyszerre előállott minden anyag (materia), melyet aztán egymástól elválasztva szépen és bölcsen elrendelt.

K. Mennyi időt fordított Isten e' világnak ilyen módon elrendelésére?

F. Hat napot, — az 1-ső napon külön választotta a' több anyagoktól a' világosság anyagait; 2-dik napon a' levegőet, 3-dik napon a' föld színén lévő vizeket mind bizonyos helyekre gyűjtötte, melly vizek tavaknak, folyóknak, és tengereknek neveztetnek, a' víztől megszabadult földet pedig füvekkel, fákkal, virágokkal felékesítette, a' 4-dik napon előállította a' napot, holdat, és csillagokat, — az 5-dik napon akarta hogy legyenek madarak, ha-

lak és egyéb úszó állatok, — a' 6-dik napon akarta, hogy legyenek barmok, vad- és csúszó-mászó-állatok, 's ezek is azonnal előállottak. — Midőn ezek már mind készen voltak, akarta az Isten, hogy formálódjék a' földből egy emberi test, mellybe okos lelket adott, és nevezte azt Ádámnak, — melly név zsidó nyelven veres földet vagy agyagot tesz. — Ugyan ezen napon Ádámra mély álmodat bocsátott, 's míg aludt, parancsolta Isten, hogy formálódjék annak valamellyik oldal-csontjából egy asszonyi test, mellybe hasonlóképen okos lelket adott 's nevezte őtet Évának, az az Élőnek.

K. Mit gondolsz — miért akarta Isten, hogy Éva Ádámnak oldal-csontjából formáltassék?

F. Azt gondolom, hogy ezen oldal-csont a' szíve tájékáról vétetvén ki Ádámnak, azt akarta az Isten ezáltal előre tudtokra adni az embereknek, hogy a' legszívesebb szeretetnek, és legszorosabb egyességnek kell annak lenni, mellyben a' házastársak egymással élni tartoznak.

K. Az emberen kívül teremtett-e Isten más okos valóságokat?

F. Teremtett igenis, de ezek test nélkül való lelkek, — az embereknél értelmesebb és erősebb valóságok, kik angyaloknak nevezetnek.

K. Hol laknak ezen angyalok?

F. Az égben vagy mennyországban, azaz: abban a' dicsőséges helyben, hol Isten a' maga jelenlétének jeleit legfőnyesebben és legméltóságosabban mutogatja.

K. Megmaradtak-e mind az angyalok ebben a' dicsőséges helyben?

F. Nem, mert némelyek közülök elkevéldjédvén az égből kitiltattak. Ezek neveztetnek ördögöknek, gonosz lelkeknek; az a' szomorú hely pedig, hol laknak, neveztetik pokolnak.

K. Miután hat napon elvégezte Isten a' teremtés' munkáját, a' következő 7-ik napra nézve micsoda rendelést tett?

F. Azt, hogy első szüléink, és maradékaik is, a' hetedik napon szünjenek meg munkájoktól, szenteljék meg ezen napot; szent dolgokban, imádkozásokban, kegyes elmélkedésekben foglalatoskodjanak; — ezért nevezte Isten e' napot szombatnak, azaz: nyugalomnak.

K. Hol rendelt Isten első szüléinknek lakhelyet?

F. A' paradicsomban egy igen gyönyörű kertben, melly Éden kertének is neveztetik.

K. Hol volt ez a' paradicsom-kert?

F. Ásiában azon a' tájékon, hol a' Tigris és Eufrates folyóvizek együvé szakadnak.

K. Minemű állapotban éltek itt első szüléink?

F. Igen boldog állapotban, mert szentek, bűn nélkül valók voltak, és ennek tudása édes örömet, 's gyönyörüséget gerjesztett lelkökben, urai voltak az egész földnek, és minden állatnak; — sem betegségtől sem haláltól nem féltek, mert örökös boldogságra, és örökös életre (halhatatlanságra) teremtette az Isten őket.

K. Mivel töltötték idejüket első szüléink a' paradicsomban?

F. Vizsgálták az Isten' szép munkáit, gyönyörködtek azokban; mivelték az éden kertét, mert heverni még a' paradicsomban sem volt szabad; de ezen munkájok nem volt semmi kedvetlen fáradsággal egybekötvetve, sőt inkább multságokra és gyönyörűségekre szolgált nekik.

K. Megmaradtak-e első szüléink ebben a' boldog állapotban?

F. Nem, mert vétkeztek az Isten ellen, evén azon fának gyümölcséből, melly a' paradicsom' közepén volt, és a' mellyről előre megparancsolta Isten hogy ne egyenek, mert ha esznek, minden bizonnyal meghalnak.

K. Hogy történt első szüléinknek ezen Isten elleni vétkezésök?

F. Az ördög irigyelvén első szüléink' boldogságát, kigyó formában Évához ment, és azzal ámitotta, hogy ha esznek a' megtiltott fáról, nem csak meg nem halnak, hanem inkább olyan bölcsék, olyan mindentudók lesznek, mint az Isten. Ezt Éva elhitte, és eyett a' fa' gyümölcséből, azután rávette férjét Ádámot is az evésre.

K. Mi lett következése ezen engedetlenségnek?

F. Az, hogy első szüléink elvesztették boldogságukat, halandókká lettek, a' paradicsomból kiűzettek, sok szenvedésre, fáradságos munkára büntetettek; sőt maradékaikra is átplántáltatván rólok a' bűnre való hajlandóság,

azok is alávetettek a' nyomorúságoknak, és mind első szüléink, mind maradékaik örökre boldogtalanok lettek volna, ha Isten rajtok nem könyörül vala.

K. Miképen könyörült Isten első szüléinken, és maradékaikon?

F. Még a' paradicsomban megígérte nekik, hogy az Asszonynak magva meg fogja törni a' kígyónak fejét; azaz: fog majd születni egy olyan felséges személy, ki az emberi nemzetet ki fogja szabadítani azon veszedelemből, mellybe az ördög' csalárdsága ejtette.

K. Kik voltak Ádámnak első fiai?

F. Kain és Ábel — kik közül Kain szántóvető ember volt, Ábel pedig juhokat tenyésztetett.

K. Megegyezett-e e' két testvér egymással?

F. Nem, mert Kain irigylette azt, hogy a' kegyes Ábelen szembetűnőbb volt az Isten' áldása, mint ő rajta, azért is kicsalta egyszer Ábelt a' mezőre, 's ott kegyetlenül megölte.

K. Mire büntette Isten Kaint e' gyilkosságért?

F. Bujdosóvá és vándorlóvá tette őt a' földön, soha csendes lélekkel többé nem lehetett, a' lelkesmeret mardosta, valahová ment mindenütt úgy tetszett neki, mintha az Ábel' véres testét látná, és szüntelen attól rettegett, hogy valaki őtet is megöli.

K. Ábel helyett adott-e Isten más fiát Ádámnak?

F. Adott igenis, és ezt nevezé Sethnek,

ki épen olly kegyes ember volt mint Ábel, és maradékai is sokáig megmaradtak a' kegyességben.

K. Hát Kain' maradékai millyenek voltak?

F. Ollyan rosszak mint attyok, sött idővel annyira elmerültek a' gonoszságban, hogy azt sem hitték hogy Isten volna, — azt nem tisztelték, parancsolatit nem fogadták; szóval: nem volt vallásuk.

K. Mi a' vallás?

F. A' vallás annak bizonyos elhivése, hogy van Isten, és annak tisztelésének, 's minden cselekedetinknek a'szerint való intézése, a' mint hiszszük hogy Isten tőlünk kívánja.

K. Voltak-é ama régi időkben ollyan királyok 's birák mint már ma vannak?

F. Nem voltak — hanem az öregatyák igazgatták a' magok házok-népét, kik pátriarcháknak hívatattak.

K. Számláld elő a' legrégibb pátriarchák neveit?

F. Ádám, Seth és Énos, Kenán, Mahaláel, Járed, kegyes Énok, vén Matusálemmel, Lámek, végre Nóé, e' tíz személyekkel, Volt az első világ szép, mint tükörökkel.

K. Ezek közt Énok miről lett különösen nevezetessé?

F. Arról, hogy mivel igen jó ember volt, Isten őtet elevenen felragadta az égbe, és ez által tudokra adta az akkori embereknek, hogy a' kegyeseknek van még a' földön kívül egy más hazájok is, hol elveszik jóságuk' jutalmát

K. *Hát Matusálem miről lett nevezetessé?*

F. Arról, hogy legtovább élt minden emberek közt, mert kilenczszáz hatvankilencz esztendeig élt e' földön.

K. *Seth' maradéki megmaradtak-e mind végig a' kegyességben?*

F. Nem, — mert összeházasodva, és elegyedve Kain' maradékaival, többnyire ezekhez hasonló gonosz életű embereké lettek.

K. *Mi lett ennek szomorú következése?*

F. Végső veszedelem, mert Isten özönvizet bocsátott a' földre, melly ellepte még a' legmagasabb hegyek tetejét is, 's ebbe belehaltak az emberek, belefűltak az okatlan állatok.

K. *Maradt-e életbe valaki ekkor a' földön?*

F. Maradt, — mert a' kegyes Nóét háza népével együtt megtartotta Isten, előre megparancsolván neki, hogy csináljon egy bárkát vagy nagy hajót, mellybe aztán bement feleségével, három fiával, és ezeknek feleségeikkel; bevitt ezen bárkába Nóé egynéhányat mind azon állatokból is, mellyek a' vízben nem tudnak élni, és ezek is megmaradtak ott életben.

K. *Mikor történt ezen özönviz általi veszedelem?*

F. Világ' teremtetése után 1656 esztendővel.

II. Szakasz.

K. Hány napig tartott az özönvíz?

F. Száz ötven napig, aztán kezdett apadni a' víz, a' bárka is egy Ararát nevű hegyen megfeneklett, és mikor a' föld megszáradt, Noé is a' vele voltakkal együtt abból kijött.

K. Mit cselekedett Noé legelőször a' bárkából kijövén?

F. Oltárt épített, és áldozott, azaz: egy konyha forma tüzhelyet készítvén, azon egy barmot megégetett, mellynek füstje az égfelé menvén, azt mintegy az Istennek ajándékozta, iránta való háladatosságának megbizonyítására.

K. Kedvesen vette-e Isten Noénak ezen áldozatját?

F. Igenis; — és ígéretet tett neki, hogy többé a' földet özönvízzel nem pusztítja el. Ugyan akkor megparancsolta, hogy valahányszor Noé 's maradékai szivárványt látnak az egen, jusson eszökbe Istennek ezen ígérete, hogy többé özönvizet nem bocsát a' földre.

K. Kik voltak Noé' fiai?

F. Sem, Kám, és Jáfet, kiknek maradékaik mintegy háromszáz esztendeig együtt laktak a' Tigris és Eufrates közt levő tartományban, de aztán elváltak egymástól; Sem' maradékai Ázsiában maradtak, Kám' maradékai Áfrikába költöztek, Jáfeté pedig Európában telepedtek le, és ezektől származtak a' földnek minden nemzetségi.

K. Mi adott alkalmatosságot ezen elválásra?

F. A' Babel-tornya' építése, melyet azért akartak építeni, hogy mikor barmaik' legeltetésére messze elmennek is, azt megláthassák, és e'képen el ne tévelyedjenek attól a' helytől, melyet mint születésök' helyét igen szerettek; de ezen magas torony' építése közben veszedések támadtak közöttök, egymástól elidegenedtek, és elszéledtek a' földnek különkülönféle részeire.

K. Az elszéledés után megmaradt-e közöttök az igaz Vallás, vagy az igaz Istennek tisztelete?

F. Nem mindenütt, mert a' Kám' és Jáfet' maradékai bálványozókká lettek, — a' napot, holdat, csillagokat, meghalt híres embereket, sőt némelly oktalán állatokat is kezdtek Istennek tartani, azoknak képeiket kifaragták, és imádták.

K. Hát Sem' maradéki megtartották-e az igaz vallást?

F. Ezek legtovább megtartották, és találkoztak közöttök jó és kegyes emberek, de idővel ezek is kezdtek a' bálványozásra hajlani.

K. Számláld elő a' Sem' maradékából származott pátriarchák' neveit?

F. Az özönviz után ismét fénylettenek,

A' kik pátriarcha nevet viseltenek:

Sem, Arfaksád, Séla voltanak ilyenek, Kiket Éber, Péleg 's Réhu követtének; Sérug is Náchorral tartozik ezekhez, 'S Tharé, bátor hajlott hamis Istenekhez.

Abrahám, ki bízott az igéretekhez, Számláltatik méltán e' jó emberekhez.

K. Hogy az igaz Istennek tisztelete, vagy az igaz vallás el ne fogyjon a' földről, mit cselekedett Isten?

F. Ábrahámnak, Tharé' fiának, megparancsolta, hogy menjen el hazájából, Kaldeának Úr nevű városából, Kanaán földére, mellyet Isten neki és maradékainak ígért. Hogy pedig a' pogány vagy bálványozó népektől megkülönböztessenek, megparancsolta Isten, hogy mind Ábrahám, mind maradéki környülmétélkedjenek.

K. Micsoda nevezetes ígéretet tett ekkor Isten Ábrahámnak?

F. Azt, hogy az ő maradékából fog származni az a' rendkívül való személy, ki az embereket a' kárhozattól, vagy örök büntetésektől meg fogja szabadítani; de ebben a' jótéteményben csak úgy fognak Ábrahám és maradéka részesülni, ha elhiszik azt, hogy Isten fog küldeni ilyen szabadítót, és ennek hívése által az Isten iránt való háladatosságra, és kegyes életre felindíttatnak.

K. Mikor az Isten Ábrahámnak ezen ígéreteket tette, 's viszont az Ábrahám részéről azt kívánta, hogy hidjen és jöt cselekedjék, ezt az egyezést hogy teszi ki a' szent irás?

F. Ugy hogy az Isten frigyét vagy szövetséget kötött Ábrahámmal.

K. Mikor történt Ábrahámnak Kanaán földére költözése?

F. Világ' teremtése után mintegy 2083 esztendővel.

III. Szakasz.

K. Kikkel költözött ki Ábrahám a' Kanaán földére?

F. Sárával a' maga kedves feleségével, és Lóttal, testvérének Háránnak fiával.

K. Hol telepedtek meg Kanaán földén?

F. Ábrahám nem városba telepedett le, hanem hol egy hol más helyen a' mezőkön sátorok alatt lakott számos szolgáival, ezeknek feleségeivel és gyermekeivel együtt. Lót pedig Sodomá városába telepedett le, nem messzire Gomora városához.

K. Millyen emberek laktak ezen városokban?

F. Igen gonosz és fajtalan életűek, kik a' kegyes Lótot is sokszor háborgatták, boszszantották, 's az Istennel semmit sem gondoltak.

K. Mit cselekedett Isten ezen városokkal?

F. Kénköves tüzet bocsátott rájuk az égből, melly megemésztette minden lakosait, — magok a' városok is elsülyedtek, és helyökön víz jött fel, melly ma is Hólt-tengernek nevezetik, mivel abban semmiféle állat nem élhet.

K. Hát Lót elveszett-e ezekkel?

F. Nem; mert Isten előre tudára adta a' következő veszedelmet, és megparancsolta, hogy menjen ki 'Sodomából házanépével együtt. Ki is ment Lót két leányával Sóár nevű faluba; felesége is elindult, de ő nem örömet hagyván el 'Sodomát, az Isten' világos parancsolatja ellen hátra tekintett, és a' nagy veszedelem' látására úgy megijedt, hogy mindjárt

megmerevedett, és olyan keménnyé lett teste, mint a' só-oszlop, vagy só-bálvány.

K. Micsoda különös dolgot ír Mózes Sáraról, Ábrahám' feleségéről?

F. Azt írja, hogy sokáig nem lett gyermeke, hanem 90 esztendő korában született egy Izsák nevű fia, mikor már Ábrahám is száz esztendő volt.

K. Izsáknak ki volt felesége?

F. Rebeka, Bétuel leánya, kitől származott két fia, úgymint Ésau és Jákób; — ez a' Jákób Izráelnek is neveztetett, és ő tőle származott a' zsidó nemzet, vagy izráel nemzetsége.

K. Millyen ember volt Ésau?

F. Igen durva és vad természetű, testvérét is a' kegyes Jákóbot azzal fenyegette, hogy megöli, mihelyt attyok meghal, melly miatt Jákób elbújdosott Mesopotámiába Lábánhoz, annya' bátyához, és annak juhait őrzötte 20 esztendeig.

K. Mi lett jutalma Jákób hűséges szolgálatjának, és kegyességének?

F. Lábán két leányát, Leát és Ráchelt, adta neki feleségül; az Isten pedig megáldotta fiakkal és nagy gazdagsággal.

K. Ott maradt-e Jákób Labánnál mind haláláig?

F. Nem, hanem húsz esztendő múlva visszament hazájába a' Kanaán földére.

K. Hány fiai voltak Jákóbnak?

F. Tizenkettő, és egy Dina nevű leánya.

A' fiúk' nevei ezek :

Ruben és Simeon, Juda, Dán és Lévi, Zebulon, Isáchár, Gád, Aser, Naftali, Jó'sef, és Benjámín, Ráchel' magzatjai; — Ezek a' Jakóbnak tizenkét fiai.

K. Ki volt Jakóbnak legkedvesebb fia?

F. Jó'sef, ki kedves Ráchelétől született; — ez igen szép formájú volt, és jól is viselte magát mindenkor, azért is szép tarka ruhát csináltatott neki Jákób. Jó'sef' bátyjai nagyon haragudtak és irigykedtek e' miatt Jó'sefre, és mikor egyszer a' mezőre ételt vitt volna nekik, megfogták, és meg akarták ölni; de midőn sírva rimázkodott volna, hogy ne bántsák, megszánta Ruben, és nem engedte hogy megöljék; bátyjai tehát egy ó kútba vetették, aztán onnan kihúzván mint rabszolgát pénzért eladták egy Egyiptomba utazó kereskedőnek, ki is őt magával vivén, ott el adta egy Pótifár nevű úri embernek.

K. Hát Jakób hogy szenvedte Jó'seftől lett megfosztatását?

F. Igen keservesen, mert azt hazudták neki fiai, hogy a' fenevadak tépték el Jó'sefet; mit hogy annál könnyebben elhitessenek vele, Jó'sef' ruháit elszakgatták, vérrel bekenték, és úgy küldötték haza Jákóbbhoz, melly ruhákat midőn Jákób meglátott, keservesen sírt, 's ezt mondá: „Sírva megyek az én fiam után a' koporsóba“.

K. Minemű állapotban volt Jó'sef Pótifárnál?

F. Egy darab ideig nagy kedvességben

tartatott, de egyszer Pótifár' felesége rosztára kényszerítette, ő pedig meggondolván, hogy ha az emberek nem látják is e' gonosz tettet, de látja a' mindeneket látó Isten: tehát nem engedett asszonya' gonosz kívánságának, melyért ez igen megharagudván, hamisan elvándolta Pótifár előtt, ki is őt tömlöczbe vettette.

K. Kiszabadult-e valaha Jó'sef a' tömlöczből?

F. Ki igenis; mert a' jó Isten nem engedte egészen elnyomatni az ártatlan szenvedőt, 's arra segíté őtet, hogy Farahó király' álmát meg tudta magyarázni, mellyért is ez őtet a' tömlöczből kivétette, és főméltóságra emelte.

K. Miképen bánt ezek után Jó'sef a' maga bátyjaival?

F. Úgy bánt mint illik egy kegyes és nemes szívű emberhez, nem fizetett gonosszal a' gonoszért, hanem midőn nagy szükség volt Kanaán földén, 's bátyjai Egyiptomba mentek búzát venni, ingyen adott nekik búzát; sőt azután magához hívta őket lakni, édes atyát is magához vitette — világ' teremtése után mintegy 2300 esztendővel. — Ki is minekutánna hetvened magával oda költözött volna, Gósen földét adta neki, melly legkövérebb föld volt Egyiptomban.

K. Kik voltak Jó'sef fiai?

F. Efraim és Manassé.

K. Jákób és Jó'sef halálok után mine-mű állapotjok volt Izráel fiainak?

F. Egy darab ideig még jó állapotjok volt, de a' Faraho után következett királyok (kik

hasonlóképen Farahóknak nevezettek) elfelejtkeztek Jó'sef érdemeiről, elidegenedtek a' 'Sidóktól, sajnálották nekik a' kövér Gósen földét, és attól is tartván, hogy nagyon elszaporodnak, és erőt vesznek az egyiptomiakon, terhes szolgálattal gyötrötték őket; sőt egy Farahó olyan kegyetlen parancsolatot is adott ki a' bábáknak, hogy minden 'sidó fiút, mihelyt születik, vagy megöljenek, vagy a' vízbe vessenek.

K. Hogy szabadultak ki a' 'sidók ezen nyomorúság alól?

F. Támasztott Isten közölök egy vitéz és bölcs férfiút, kinek neve Mózes volt. Ezt már csecsemő korában csudálatosan megmentette Isten a' haláltól, — mert midőn szüléi, Farahótól féltekben egy gyékény ládácskába rejtették, és a' Nilus vizébe a' sás közzé letették volna, megtalálta őtet ott a' király leánya, és haza vivén, úgy neveltette mintha maga fia lett volna, sokféle tudományokra is megtaníttatta. De Mózes felnevelkedvén elhagyta a' király' udvarát, és ment Jetrohoz, a' Midiániták' papjához; itt parancsolta meg Isten neki, hogy maga mellé vevén testvérét Aront, menjenek Farahóhoz, és adják tudtára, hogy az Isten kívánja Izráel népe' elbocsáttatását.

K. Elbocsátotta-e könnyen Farahó az Izráel népét Egyiptomból?

F. Nem — sőt inkább megkeményítette magát, és mind addig el nem bocsátotta a' népet, míg Isten tíz csapással meg nem ostromozta az egyiptomiakat.

K. Mi volt ezen tíz csapás?

F. Elsőben a' vizek vérré változának,
Undok békák után tetvek származának,
Azután ártalmas férgek támadának,
Dög miatt a' barmok rakásra hullának.
Majd hójagos fekéjt köeső követett,
Sáskák' sokságával fű fa emésztetett,
Sűrű setétséggel a' föld befedetett,
Végre mind meghala, ki első született.

K. Mellyik volt ezek közt legnagyobb csapás?

F. Az első szülöttek' halála, melly által egy éjszaka minden egyiptomi megfosztaték első szülöttjétől. — Ez a' csapás annyira megindította Farahót is, hogy mindjárt hívatta Mózeset és Áront, 's megmondá nekik, hogy már elbocsátja a' népet.

K. Hát a' 'sidók érezték-e ezen csapásokat?

F. Nem; mert Isten őket mind ezektől különösen mególtalmazta.

K. Micsoda innepet rendelt Isten annak emlékezetére, hogy mikor Egyiptomon átment az utolsó csapás, ő Felsége a' 'sidók első szülöttjeinek kedvezett, és hogy ők kiszabadultak Egyiptomból?

F. A' Páscha-innepét, melly annyit teszen mint átmenetel. Ezen innepen tartozott minden 'sidó gazda egy bárányt megsütni, azt háza-népével együtt megenni, melly bárány páscha-báránynak neveztetett.

K. Nem bánta-e meg Farahó, hogy elbocsátotta Izráel fiait?

F. Hamar megbánta, és utánnok ment egész seregével, de ezek sietve által mentek a' Veres-tengeren, mellynek vizei fére állottak útjokból, 's mikor Farahó utánnok ment, ismét vissza tértek helyökre a' vizek, és ötet népevel együtt elborították.

K. Hány esztendeig laktak a' 'sidók Egyiptomban?

F. Mintegy 214 esztendeig, — történt pedig onnani kiköltözésök világ teremtése után mintegy 2513 esztendővel.

IV. Szakasz.

K. Atmenvén Izráel fiaí a' Verestengeren, hol folytatták utazásokat?

F. Arábia pusztáin, és ezen útjokban az Isten különös gondot viselt rájok. Hogy el ne tévelyedjenek, nappal előttök egy felhő-oszlop, vagy magasan felemelkedett felhő ment, éjszaka pedig tűz-oszlop. Eledelökre manna hullott az égből, mellyből mindenféle ételt lehetett készíteni.

K. Arábiába micsoda nevezetes dolog történt velök?

F. A' Horeb hegynek azon részénél, melly 'Sinai hegynek neveztetik, megállapodtak, és 50 nappal Egyiptomból lett kiindulások után, az Isten menydörgések és villámlások közt kiadta a' tíz parancsolatot Mózes által. Ugyan ekkor a' jó rendnek és egészségnek fenntartására is szabott némelly törvényeket, nevezete-

sen: hogy előljárójoknak engedelmeskedjenek, disznó húst, mely azon meleg tartományokban egészségöknek könnyen árthatott volna, ne egyenek, 'stb. Adott különös szertartási törvényeket is, mellyek többnyire a' megígért szabadítót juttatták eszökbe. Illyenek voltak p. o. az áldozatokról szóló törvények, melly áldozatok abból állottak, hogy valamely ép állatot megöltek, 's azt az oltáron vagy egészen, vagy csak némely részben megégették; annak jelentésére, hogy ők magok érdemlették volna bűneikért azt a' kínos halált, mellyet a' megáldozott állat szenvedett. — Ezen áldozat példázta, kiábrázolta előre ama megígért szabadítónak a' bűnösökért leendő kínos halálát.

K. Voltak-e papjaik az Izráel fiainak?

F. Nem voltak mind addig, míg a' törvény ki nem adatott, — akkor a' sinai hegyen megparancsolta Isten, hogy a' Lévi' nemzetségéből származott Áron legyen főpap, és az ő maradéki közül választassanak azután is mind a' fő- mind a' közönséges áldozó-papok. — Mások pedig, kik nem az ő maradékából, de mégis Lévi' nemzetségéből származtak, segítsenek a' papoknak az áldozatokra szánt barmok' nyúzásában, feldarabolásában, az éneklésben, a' nép' tanításában, — ezek neveztettek Lévitáknak.

K. Hát az istenitiszteletet hol vitték véghez az Izráel fiai?

F. A' szent sátorban, és a' szent sátor körül, mellyet Mózes ezen útjokban készítetett, arannyal bevont deszkákból és drága sző-

nyegekből. Ezen szent sáturnak **3** része volt, **1**-ső a' tornác, **2**-dik a' szent hely, **3**-dik a' szentek' szente, vagy legszentebb hely, hová csak a' fő-papnak volt szabad bemenni. Ebben volt a' frigyláda, mellyben a' törvény' két kőablája tartatott; a' láda felett volt a' fényes felhő, mint az Isten jelenlétének jele 'stb. Ezen szent sátot, valahányszor tovább indultak, mindég szélyszedték, és úgy vitték rudakon a' Léviták; mikor pedig megállottak valahol, ismét összerakták.

K. Elértek-e hamar az Izráeliták Kanaán földére?

F. Elérhettek volna, mert nem messze van Egyiptomtól; de mivel sokat vétkeztek útjokban, — nem hitték nevezetesen hogy Isten valaha rásegítené őket Kanaán' elfoglalására, és zúgolódtak mind Isten, mind Mózes ellen: tehát ezen hitetlenségekért, és zúgolódásokért arra büntette Isten őket, hogy **40** esztendeig bújdoszanak a' pusztában.

K. Hány esztendeig vezérlette Mózes az Izráelt?

F. Negyven esztendeig, — 's mikor már közel volt Kanaánhoz, úgy hogy a' Nébó-hegyéről meg is láthatta, meghalt Mózes ugyan azon hegyen, 's Josué lett helyébe vezérré.

K. Mit cselekedett Josué míg vezére volt a' népnek?

F. Kanaán földét elfoglalta, és az Izráel **12** nemzetsége közt elosztotta; olly móddal, hogy mivel Lévi nemzetségének semmi föld nem adatott, a' szerteszélyel levő **48** váro-

son kívül: tehát Jó'sef' két fiának, úgymint Efraimnak és Manassénak maradékai is egy egy részt kaptak az osztályban.

K. Jósué halála után kik igazgatták a' népet?

F. Mindenik nemzetség választott magának egy egy igazgatót; de mikor a' szomszéd ellenségekkel, a' Moabitákkal, Midianitákkal, Kananeusokkal, Filiszteusokkal stb. kellett hadakozni, időről időre választottak egy közönséges főbirót, ki őket vezérelje.

K. Hány ilyen birája emlittetik az Izráelnek?

F. Tizenöt, úgymint:

Othoniel, Eud, Sámgár és Debora,
Ezután Gedeon, Abimélek, Thóla:
Jair, Jefte, Ibsán, Élon, Abdónia,
Sámson, Éli, 's végre Sámuel próféta.

K. Mondj valami megjegyzésre méltó dolgot az előszámlált birákról?

F. Débora asszony léteire győződelmeskedett Siserának, a' Kananeusok fővezérének táborán. — Gedeon 300 katonáival a' Midianiták' sokkal nagyobb seregét megverte. — Jefte az Ammoniták ellen készülvén hadakozni, azt a' vakmerő fogadást tette, hogy ha győződelmet ad neki Isten, valamit háza ajtaján legelőször kijönni lát, azt megáldozza az Urnak; és midőn győződelmesen tért volna vissza, egyetlen egy leányát látta háza ajtaján kimenni elébe örvendezve; kit is fogadása szerint megáldozott, vagy a' mi hihetőbb beadta a' sz. sátorba, hogy ott szolgáljon holtig

való szüzességben. — Sámson rendkívül nagy erővel bírván, a' filiszteusokon sokszor győzdelmeskedett, de végre Delila nevű szeretőjének hízelkedése által megcsalattatván, a' filiszteusok erőt vettek rajta, és szemeit kitolták. — Éli pap nagyon lágyan nevelte gyermekeit, Hofnit és Finest, mi által mind őket, mind magát szerencsétlenné tette. Amazok a' filiszteusokkal történt ütközetben elesvén, és a' frigy-láda is akkor elnyerettetvén, ezen szomorú hírek' hallására Éli hátra bukott székével, és nyaka kitörvén meghalt. — Sámuel proféta utolsó volt a' birák közt.

K. A' birák után kik igazgatták az országot?

F. Királyok, kik közt első volt Saul, Bénéjámín' nemzetségéből való Kisnek fia, ki is elsőben jól kezdett uralkodni, de aztán elfajult, mellyért is Isten őtet megvetette, és helyébe a' Júda nemzetségéből való Isainak legkisebbik fiát Dávidot tétette királynak.

K. Millyen ember volt Dávid?

F. Termetére nézve kicsiny, de igen vitéz és bölcs fejedelem. — Ifjúságában attya' juhait őrzötte, de egyszer a' filiszteus Góliátot leütvén egy parittyából hajított kövel, igen megkedvellette a' nép, Saul király is maga leányát Mikált neki adta feleségül. Midőn Saul helyett királyságra emeltetett, nagyon megragudott reá Saul, és meg akarta ölni, melly miatt sokat kellett bujdosni. Saul halála után megerősödvén királyi székében, Jerusálemet választotta országa' fővárosává, és az abban

fekvő Sion hegyére helyeztette a' sz. sátozt. — Proféta is volt egyszersmind Dávid, azaz tanította a' népet, és jövendőt tudott mondani; megjövendölte nevezetesen hogy ama rendkívül való személy, kit Isten rendelt az emberek' szabadítására, sokat fog szenvedni, kezei és lábai átlukasztatnak, eczettel itattatik, ruhájára sorsot vetnek, meghal, de nem marad a' koporsóban, hanem feltámad. — Írt Dávid gyönyörű énekeket is, mellyeket énekeltek a' 'sidók, és még ma is nagy részint énekelhetők.

K. Dávid halála után ki uralkodott 'Sidóországban?

F. Salamon, Dávid' fia, ki a' sátor helyett egy pompás templomot épített a' Sion hegyén Jeru'sálemben; ennek a' templomnak is három része volt, úgymint: a' tornác, a' szenthely, és a' szentek szente.

V. Szakasz.

K. Salamon után ki ült a' királyi székbe?

F. Roboám, Salamon' fia, kitől az Izrael tíz nemzetsége elpártolt, és csak Júda és Benjámín nemzetsége maradt meg mellette.

K. Mi okozta ezen elpártolást?

F. Az, hogy az ifjú Roboám inkább hallgatva fiatal mint idős tanácsnokai' szavára: a' népet sanyargatta, rendkívül nehéz adót vetvén reá.

K. Mi következett ez elszakadásból?

F. Az hogy két ország lett egyből, az egyik Júda-országa, mellynek fővárosa Jerusálem volt, a' másik Izráel-országa, mellynek fővárosa Samariának hívattatott.

K. *Az Izráel országának ki volt első királya?*

F. Jeroboám, ki félvén attól, hogy népe vissza talál menni Roboám' igazgatása alá, ha tovább is Jerusálembe járna az isteniszteletre, Dán és Béthel nevű városokban két arany borjút csináltatott, és azokat isten gyanánt imádtatta.

K. *Hány király uralkodott Izráel-országában?*

F. Tizenkilencz király, kik a' Jeroboám által felállított bálványozást mindnyájan megtartották, és a' néppel is megtartatták.

K. *Hát az Isten egészen magára hagyta-e ezeket az embereket?*

F. Nem; sőt küldött hozzájuk prófétákat, kik őket tanították, feddették, dorgálták, és a' kik Istentől lett küldtetésüket emberi erőt felül haladó cselekedetek — csudatételek — által is megbizonyították.

K. *Kik voltak ezen Próféták közt nevezetesebbek?*

F. Illyés és Elizéus. Illyés igen hatalmas próféta volt, megfeddette Acháb királyt is, — midőn ez szomszédjának a' kegyes Nabótnak szöllejét elvette, és ötet hamis tanúk által vádoltatván megölette: előre megmondotta Achábnak, hogy az ő vérét is ebek nyalják fel; a' mi be is teljesedett. — A' bálvá-

nyozásért sokszor feddette a' népet, sokat küszködött a' bálványok' papjaival, végre tüzes szekér és lovak által, azaz: egy fényes angyali tábor által, az égbe felragadtatott. — Elizéus proféta hasonlóképen sokat dorgálta a' népet a' bálványozásért, és sok csudát tett Izráelországában, p. o. egy kegyes özvegy asszony' korsójában annyira megszaportotta az olajat, hogy annak árából minden adósságát lefizethette. A' Sunemi asszony' fiát halálból feltámasztotta; megjövendölte előre a' 7 esztendeig tartó szárazságot. A' Bétheli pajkos gyermekekről is, kik őtet kopaszságaért csúfolták, előre megmondotta, hogy medvéktől fognak szétszaggattatni.

K. Használt-e a' próféták' dorgálása, és tanítása Izráelországa lakosinak?

F. Nem használt, — mellyért is Isten őket idegen népek szolgálivá tette. Hóseás nevű utolsó királyok idejében ellenek ment Salmannassár az assíriai király, Samariát megvette, az országot elpusztította, lakosait rabszolgaságra vitte, és helyökbe pogányokat küldött a' maga országából Samariába, és több városokba, kik is ott a' Mózes könyveibe foglalt 'sidó vallást bevették ugyan, de azt a' magok pogány vallásokkal összeelegyítették, és ezek neveztettek aztán Samaritánusoknak.

K. Hát Júda országának mint folytak dolgai?

F. Júda országa 130 esztendővel tovább tartott ugyan Izráelországánál, de mivel az abban uralkodott 20 királyok közül csak igen

kevesen voltak istenfélők, és többnyire bálványokhoz hajlottak, 's rossz példájokkal a' népet is megvesztegették, Nabugodonozornak a' babiloniai királynak kezébe adta őket Isten, ki Zedekiás király' idejében megvette Jerusálemet, azt a' templommal együtt megégezte, a' népet pedig Babiloniába fogságra hajtotta — világ teremtése után 3417-ik esztendőben.

VI. Szakasz.

K. Hány esztendeig tartott a' babilonai fogság?

F. Hetven esztendeig, — akkor Cyrus, persák' királya, Babiloniát elfoglalván, engedelmet adott a' 'sidóknak arra, hogy hazájokba visszamenjenek. Vissza is tértek sokan közülök Zorobábel vezérsége alatt, és a' Jerusálemi templomot újra felépítették.

K. Hát Jerusálem városát felépítették-e újonnan?

F. Egy darab ideig akadályoztatták őket ebben a' szomszéd fejedelmek, de Nehémiás engedelmet nyert arra a' Persa királytól, hogy Jerusálem kőfalait megépíthesse, 's abban a' jó rendet felállította. Ugyan ő Esdrás főpappal együtt összeszedte, és a' templomba behelyeztette az ó Testamentomi sz. könyveket.

K. Számláld elő az ó Testamentomi sz. könyvek' íróit?

F. Mózes írt öt könyvet, elsőt teremtésről, Másikat Izráel' kijöveteléről,

Harmadikat Lévi' nemzeti tisztéről,
Negyediket népnek megszámlált rendéről;
Ötödikbe tette a' törvénynek mássát. —

Azután Jósue vagyon, és a' Bírák.

Rúth asszony, Sámuel, Királyok, Krónikák

Két két könyvek által irták 'sidók' dolgát.

Esdrás, Nehémiás, Eszter, Jób, 'Soltárok,

Példabeszédeknek Predikátor társok,

Énekek-éneke, Proféták' mondása

Ezek után esnek, kiknek így van száma:

Esaiás első, Jerémiás menten

Siralmival együtt, és az Ezékiel.

Dániel, Hóseás, Jóel, Amos, renddel,

Abdiás, Jonással, Mikeással egyben,

Náhum következik együtt Habakukkal,

'Sofoniás, Haggé, és Zakariással,

Malakiás végső — e' hármak sorjával

A' nagy fogság után szóltak látásokkal.

K. A' Persa-birodalom' romlása után kinek hatalma alatt voltak a' 'sidók?

F. Elsőben a' macedoniai király Nagy Sándor hatalma alatt, azután pedig a' syriai királyok uralkodása alá estek; kiktől igen sokat szenvedtek. Különösen Antiochus nevű syriai király a' templomot ékességeitől megfosztotta, abba egy bálvány-képet tétetett be; a' 'sidókat disznóhúsnak ételére, 's vallásuknak megtagadására sok kínzással kényszerítette.

K. Ezen nyomorúságokban mit cselekedtek a' 'sidók?

F. Összeadták magokat vallásuknak, és szabadságuknak oltalmazására, és a' syriaiakkal mind addig hadakoztak, míg szabadságukat vissza nem nyerték.

K. *Kik voltak e' hadakozásokban a' 'sidók vezérei?*

F. Első volt egy Matathiás nevű öreg pap — ki Makkabeusnak is neveztetetik, — azután ennek fiai: Júdas, Jonathán, Simon, Hircanus János 'stb.

K. *Visszanyervén szabadságukat a' 'sidók, kiknek igazgatása alatt éltek?*

F. A' Matathiás családjából származott főpapok igazgatása alatt, kik végre királyi nevet is vettek magoknak. Ezek azonban nem egyedül magok igazgatták a' népet, hanem volt mellettök egy 70 személyből álló fő-tanács, melynek tagjai nép-véneinek, nép-írástudóinak neveztettek. Ezek ítelték meg mind az országra, mind a' vallásra tartozó nagyobb dolgokat.

K. *Matathiás idejében micsoda nevezetes változás esett a' 'sidó vallásra nézve?*

F. Két részre szakadtak ennek követői. Némelyek csak Mózes' könyveit tartották isteni kijelentéseknek, tagadták az angyalok' lételet, a' lélek' halhatatlanságát, és a' feltámadást. Ezek neveztettek Sadduceusoknak, egy Zádok nevű tanítójoktól. — Mások a' Mózes és próféták' írásain kívül, még némely régi tanítók' írásait és tanításait is szenteknek tartották, az azok által parancsolt szertartások' bevételeit is szükségesnek hitték az idvességre. Ezek magokat másoknál szentebbeknek tartották, minden héten kétszer bőjtöltek, hosszú könyörgéseket mondtak, gyakran mosták kezeiket, a' köményből 's kaporból is déz-mát adtak; — ezek neveztettek Farizeusoknak, magukat megkülönböztetőknek.

K. *Hircanus János után ki lett 'Sidóország' igazgatója?*

F. Elsőben Aristobulus, azután pedig Sándor, ezt követte 2-dik Hircanus, de ez ellen

testvére 2-dik Aristobulus feltámadt, és a' fejedelemséget magáévá akarta tenni. Ekkor Hircanus segítségül hívta Pompejust, a' római fővezért, ki Jeru'sálemet el foglalta, Aristobulust Rómába fogjúl vitte, Hircanust a' fejedelemségben meghagyta, de úgy, hogy a' rómaiaknak adót fizessen.

K. Hircanus után kit tettek a' rómaiak fejedelemmé?

F. Elsőben gondviselővé tették Antipatert, azután annak fiát Herodest királyságra emelték, — ennek idejében számláltatta meg Augustus római császár 'Sidóország' lakosait, hogy megtudhassa, mennyi adót vethet rájuk? Ennek uralkodása alatt született ama rendkívüli szabadító is, kit Isten Ádámnak, és a' patriárcháknak megígért, és a' kiről minden próféták jövendöltek.

K. Mondjál némely jövendöléseket ezen megígért szabadítóról.

F. Mózes úgy jövendölt róla, mint nagy prófétáról (5. Móz. 18: 15.). Dávid istenfiának mondotta őtet (Solt. 11 7). Esaiás előre megjövendölte, hogy emberi természetére nézve Dávid' családjából fog születni, és hogy a' mi bűneinkért fog szenvedni, és meghalni, (É'sa. 7: 3). Dániel megjövendölte, hogy a' babiloniai fogság után 500 és néhány esztendővel születend (Dán. IX. 21). Mikeás megmondotta előre, hogy Betlehembe fog születetni, (Mik. V. 2). Malakiás megjövendölte (III. 1), hogy mielőtt születne, megjelelend előtte egy Illyéshez hasonló tanító. Dá-

niel (IX. 25. — 26.) és Zakariás (9: 9) úgy is jövendöltek felőle, mint Felkentről, azaz profétáról, papról, királyról (Meschiab) a' honnan ez a' szabadító Messiásnak is neveztetett.

VII. Szakasz.

K. Ki volt ama felséges Szabadító, kiről Isten ígéretet tett, kiről a' proféták jövendöltek, és kiről fölebb azt mondottad, hogy Augustus római császár idejében Herodes uralkodása alatt született?

F. A' názaratbeli Jézus, — ki Krisztusnak azaz, megkenettetettnek — vagy Messiásnak is mondatik.

K. Mikor született Jézus?

F. Világ teremtése után mintegy 4000 esztendővel.

K. Hol született?

F. Betlehemben, Júda' nemzetségének egy kisdud városában.

K. Kitől született?

F. Egy názaratbeli szegény sorsú, de Dávid családjából származott Mária nevű szűztől, kinek méhében az Istennek rendkívüli ereje és hatalma által fogantatott. — Ezen Mária férjhez ment egy Jó'sef nevű ácsmesterhez, és azzal együtt viselte kisdud korában gondját Jézusnak.

K. Hány esztendeig volt Jézus e' földön?

F. Mintegy harmincznégyig.

K. Mit cselekedett ez idő alatt?

F. Harmincz esztendő s koráig való cselekedeteiről nem tudunk egyebet, hanem hogy Názáretben lakott Mária' és Jó'sef' házában, kikkel 12 esztendő s korában felment Jeru'sálembe a' pascha-innepére, és a' 'sidó tudósok (doctorok) eleibe olyan bölcs kérdéseket tett, mellyeken mindnyájan álmétkodtak. De már 30 esztendő s korától fogva igen sok világos jelei láttattak annak, hogy ő ama megígért Messiás, kinek eljövételéről a' proféták előre szóltak.

K. Mondj néhány ilyen jelt.

F. Amaz Illyéshez hasonló férfiú, kiről Malakiás jövendölt, tudniillik Keresztelő János, előre hirdette a' 'sidók közt, hogy már köztök van a' Messiás. Mikor Jézus 30 esztendő s volt, bevitte őtet Keresztelő János a' Jordán vizébe, és kezét fejére tevén, gyengén a' vízbe úgy bemerítette, hogy kevés ideig feje is a' víz alatt volt, 's akkor az égből ilyen szó hallott: Ez az én szerelmes fiam, kiben nekem kedvem tölt (Mát. 3. 17). Azután szélyel járt 'Sidóországban, sok csudákat tett, és tanított.

K. Mondj némelly csudát azok közül miket Jézus tett.

F. A' kánai lakadalomban a' vizet borrá változtatta; — öt kenyérrel és két hallal ötezer éhező embert jól tartott; — a' tengeren úgy járt mint a' földön; — Kapernaumban egy leányt, Nain városában egy ifjút, Betaniában Lázárt feltámasztotta — számtalan beteget, kiken sem-

mi emberi erő nem segíthetett, meggyógyított.

K. Mi czélből tette Jézus ezen csudákat?

F. Abból, hogy ezeket látván, annál inkább elhidjék az emberek, hogy ő Istentől küldetett, és hogy mind igaz az, mit tanít.

K. Mi a' Jézus tanításának rövid summája?

F. Az, hogy az Isten egy; és ezen Isten, istene és atya nem csak a' 'sidóknak, hanem a' pogányoknak is; — azért minden népeknek kik e' földön laknak, úgy kell egymást szeretni, mint atyafiaknak. Magáról azt tanította Jézus, hogy ő egy az atyával — ő Isten' fia, — 's azért vett fel magára emberi testet, hogy elszenvedje az emberek helyett azon kínokat, mellyeket bűneikkel érdemlettek; — a' kik őtet ilyen szabadítónak hiszik, és bűneiket elhagyják, azoknak Isten addigi bűneiket ő érette elengedi, megbocsátja, és mind lelköket, mind testöket örök boldogságra juttatja, — lelköket ugyan mindjárt halálok után, testöket pedig a' világ' végén, a' mikor feltámaszt minden halottat, és lelkökkel egyesíti. A' gonoszokról azt tanította, hogy azok a' világ' végén lelkestől testestől, örökké tartó lelki és testi kínok' szenvedésére mennek. A' Szent-lélekről is úgy szóllott Jézus, mint valóságos Istenről, és azt igérete tanítványinak, hogy az velek marad mind örökké, és őket mindenre megtanítja.

K. Milyen volt Jézus' világi élete?

F. Csupa szentség és ártatlanság, melly-

ben mindenféle jóságos cselekedeteknek példái feltalálhatók.

K. Voltak-e Jézusnak sok követői?

F. Voltak igenis, kik örömet hallgatták tanításait, de legnevezetesebbek az ő 12 tanítványa, kik apostoloknak (követeknek) nevezetnek; — ezek mindenkor vele jártak; neveik e' következők:

Péter volt az első, kit követett András, Jakab, János, Fülöp, Bertalan és Tamás, Máté, Jakab, Simon, Taddeus és Júdás. Így nevezi őket renddel a' szentírás.

K. Elhitte-e minden 'sidó, hogy Jézus a' megigért szabadító?

F. Nem; mert a' 'sidók nagyobb részint olly földi királyt vártak, ki őket a' rómaiak' hatalma alól kiszabadítja, világi méltóságra, 's minden ellenségükön való uralkodásra emeli. Nem szenvedhették Jézust kivált azért, mert azt hirdette, hogy a' szertartásoknak és áldozatoknak el kell mulni; Jeru'sálem, sőt az egész ország a' templommal együtt, a' rómaiak által el fog pusztíttatni. Ezenkívül a' farizeusoknak, sok gonoszságaikat szemökre hányta. Mind ezekért a' 'sidó nagy-tanács elvégezte, hogy Jézust megölesse.

K. Megmondotta-e Jézus előre tanítványinak, hogy ő meg fog halni?

F. Megmondotta igenis több ízben; különösen mikor velök a' pascha-bárányt halála előtti éjszakán megette, nyilván kimondotta, hogy Júdás, tanítványa közül egy, elárulja őt a' papi fejedelmeknek, és azok halálra kárhoz-

talják őtet. Ugyan ekkor szenvedése és halála emlékezetére egy vallásos szent rendtartást szerzett, úgymint: az Urvacsoráját. Elővette tudniillik a' kenyeret melly az asztalon volt, és megtörvén ezt mondotta: „Vegyétek, egyétek, ez az én testem melly ti érettetek megtörettetik;“ elővette a' bort is, melly előtte volt, és a' pohárba kitöltvén adta tanítványinak, ezt mondván: „ez az én vérem, melly sokak' bűneinek bocsánatjára kiontatik, igyatok ebből mindnyájan, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre; — valamennyiszer ejénditek a' kenyeret, és ijandjátok e' poharat, az én halálomat hirdessétek;“ azaz: a' megtöretett kenyér juttassa eszetekbe, hogy az én testem ti érettetek töretett meg; — a' kitöltött bor juttassa eszetekbe, hogy az én vérem a' ti bűneitek' bocsánatjára ontatott ki.

K. Miképen öletett meg Jézus?

F. Felette nagy kínokkal: Egy Gecsemáne nevű kertbe megfogták őtet a' római katonák, kiket oda Júdás vezetett; előre megaludván a' papi fejedelmekkel, hogy ha neki 30 ezüst pénzt adnak, elvezeti a' katonákat, és megmutatja nekik mellyik a' Jézus, kit meg kell fogni. Innen a' főpap' udvarába vitték, hol össze volt gyűlve a' 'sidó' nagy-tanács — itt minekutána megköpdösték, és arczúl verték volna, kimondák reá a' halálos ítéletet. De mivel már ekkor nem volt szabad a' 'sidó' nagy-tanácsnak senkit megöletni, elkísértették Jézust pénteken reggel Pontius Pilátus nevű ró-

mai tisztartóhoz, és kívánták hogy feszíttesse meg. A' tisztartó ámbár Jézust ártatlannak találta, de mégis hogy a' népnek és nálánál nagyobbaknak kedvöket megnyerhesse, megegyezett benne, hogy Jézus keresztfára feszíttessék. — Ekkor tehát megostorozták, csufságból veres bársony palástba öltöztették, fejébe tövis koronát tettek, 'sidó-királynak csúfolták, azután ismét saját ruhájába öltöztetvén kivitték egy Golgota nevű hegyre, hol 9 órakor keresztfára feszítették, mellyen 12 órakor nagy kínok között meghalt, halálos szempillantásaiban is ellenségeiért könyörögvén ekképen: „Uram! bocsásd meg nékiek, mert nem tudják mit cselekesznek.“ Estvefelé egy Jó'sef nevű arimathiai főember, Pilátus' engedelmeiből levette Jézust a' keresztfáról, és eltemette a' maga kriptájába.

K. Hát az áruló Júdásnak mint lett dolga?

F. Elkövetett iszonyú büneért a' lelkiismeret kezdette mardosni; visszavitte a' papi fedelmeknek pénzőket, megvallotta, hogy vétkezett, elárulván az ártatlan vért, — kétségbe esett a' felől hogy valaha ez a' nagy büne megbocsátatnék; nem kívánt hát tovább élni, hanem felakasztotta magát.

K. A' halálban maradott-e Jézus?

F. Nem, — hanem harmadnapra dicsőségesen feltámadott a' halálból.

K. Feltámadása után mit cselekedett?

F. Negyven napig még e' földön volt, és megmutatta magát másoknak is, de legtöbb ízben tanítványinak, kiket ekkor is oktatott az

idvességre tartozó dolgokra. Negyvenedik napon, melly csütörtök nap volt, egybegyűjtötte tanítványit az olajfák hegyén, és megparancsolta nekik, hogy menjenek el minden nemzetek közé, és tanítsák mindenütt azt a' tudományt, mellyet tőlle tanultak; azokat, kik elhiszik hogy ő a' megígért szabadító, és ígérnek hogy bűneiket elhagyják: a' bementés vagy keresztelés által vegyék be a' benne hívők' gyülekezetébe, vagy ekklé'siájába. — Megígérte azt is, hogy venni fogják tanítványi Jeru'sálemben a' Sz. léleknek ajándékait, mellyek által bátrakká, bölcsekké, különbkülönbféle nyelvek tudóivá, csudatételekre, 's tudományának e' föld' minden ismeretes részeiben való elterjesztésére alkalmasakká fognak tétetni. Ezen beszédek után tanítványinak láttokra felemelkedett mennybe.

VIII. Szakasz.

K. Beteljesedett-e Jézusnak azon ígérete, hogy tanítványi venni fogják a' szent léleknek ajándékait?

F. Beteljesedett, — mert 10 nap múlva Jézus mennybe menetele után, éppen a' 'sidók' Pünköst innepén, midőn az apostolok egy házban volnának, reggeli 9 órakor, nagy zúgás jött lefelé az égből, melly abba a' házba vette magát, hol az apostolok voltak, mindenik apostol' feje felett nyelv forma lángok látszot-

tak, mellyek annak voltak jelei, hogy a' sz. lélek' ajándékai velek közöltettek.

K. Vevén az apostolok a' sz. lélek' ajándékait, mit cselekedtek?

F. Nagy bátorsággal predikáltak, először Jéru'sálemben és 'Sídó-országban, azután eloszlottak széljel a' földnek minden akkor ismeretes részére, tanítottak mindenkit különbség nélkül, hol szóval, hol leveleik által, és hívták az embereket a' Jézusban való hitre, 's tudományának követésére; és azokat kik hittek Jézusban, megkeresztelték.

K. Millyen előmenetele volt az apostolok' predikálásának?

F. Igen szerencsés, mert kevés idő alatt igen sokan lettek Jézus' követőivé, keresztyénekké; — kivált sz. Pái, ki Jézus menybe menetele után lett apostollá, a' pogányok közül igen sokat térített a' Jézusban való hitre.

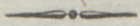
K. Hát a' hitetlen 'sidókat mi követte?

F. Végső veszedelem; mert Kristus urunk mennybe menetele után negyven esztendővel a' rómaiak Jéru'sálemet a' templommal együtt földig lerontották, azután a' 'sidókat lakó földükből kiverték, kik is az egész világon elszélledvén, viselik a' számkivetésnek terhét mind e' mai napig.

K. Kik irták meg Jézus életének históriáját, és az ő tudományát?

F. A' négy evangelisták és apostolok, kiknek neveik és írásaik illy renddel vannak az új testamentomi sz. írások közt:

Négy Evangelisták irtanak: sz. Máté,
Márk, Lukács és János. Ezeket követé
Apostolok' dolga, azután sz. Pálé
Tizenegy levelek; mellyek rendi imé:
Rómába egyet irt, kettőt Korinthusba,
Galatákhöz egyet, egyet Efésusba,
Filipp 's Kolosséba, Thessalonikába
Kettőt irt, kettőt vett Timotheus' számba.
De Titus, Filemon, 'Sidók vettek egyet,
Jakab is irt egyet, de sz. Péter kettőt,
Hármat hagyott János, Júdás egy részecskét,
Végre János írta Jelentések' könyvét.

Második Rész.

Keresztyén hit-tudomány.

I. Szakasz.

Az Istenről és a' sz. írásról.

K. Az a' tudomány, melly Jézus Krisztus tanítása szerint adja elő, mit kell hinnünk és cselekednünk, a' végre hogy örökké boldogok legyünk: hogy neveztetik?

F. Keresztyén vallás tudományának.

K. Hány része van ennek a' keresztyén vallás tudományának?

F. Kettő — az első rész magában foglalja az igazságokat mellyeket tudni és hinni kell; 's ez neveztetik Keresztyén hit-tudományának. — A' második része előadja a' kötelességeket, mellyeket cselekedni kell, 's ez neveztetik Keresztyén erkölcsi tudományának.

K. Mellyik a' legelső és legfőbb igazság a' Keresztyén hit-tudományban?

F. Ez hogy van Isten, van egy legfőbb, legtökéletesebb lelki valóság, ki teremtett, megtart és igazgat mindeneket.

K. Ugyde az Istent senki sem látta, honnan tudjuk hát hogy van Isten?

F. Maga a' józan okosság is elhitetheti ezt velünk, — mert ha ezt a' roppant világot, és

az ebben lévő szép rendet figyelmetesen megtekintjük, lehetetlen meg nem győződnünk arról, hogy ez a világ maga magának a lételt, és ezt a szép rendet nem adhatta; hanem kell lenni egy bölcs és hatalmas valóságnak, ki ezt a világot előállította, és ebben mindeneket elrendelt. — Ez a bölcs és hatalmas valóság az, kit mi Istennek nevezünk.

K. Hát másunnan honnan tudhatjuk azt, hogy van Isten?

F. A Bibliából, vagy abból a sz. könyvből mellyet Isten maga íratott némely sz. emberek által, és a mellyben maga szóll mintegy ő felsége az emberekhez.

K. Honnan bizonyos az, hogy a sz. írók által maga az Isten szóllott?

F. Onnan, mert a sz. írók jövendőket mondtak, és csudákat cselekedtek, azaz: sok olyan dolgokat írtak, mellyeket ember isteni jelentés nélkül nem tudhatott, és sok olyan rendkívüli dolgokat vittek végbe, mellyeket ember Isteni segedelem nélkül véghez nem vihetett. Mikor hát azt látom, hogy Isten ezen sz. írókat jövendő mondásra és csudatételekre segítette, abból bizonyosan kihozhatom, hogy azok az ő követői voltak, és hogy az ő akaratját hirdették, mert fel sem lehet tenni, hogy ámitóknak illy rendkívüli tehetségeket ajándékozott volna Isten.

K. A Biblia vagy szent írás mit tanít Istenről?

F. Azt, hogy az Isten lélek, azaz: nincs neki semminémű teste (Ján. 4.34. Esa. 40.25.).

K. *Ugyde néhol a' sz. írásban emberi tagok, szemek, fülek, karok tulajdonittatnak Istennek?*

F. Az illy szóllásokat nem szószerint, vagy nem tulajdonképpen való értelemben kell venni, hanem az ő szemén, fülén, mindenütt jelenvalóságát, mindentudóságát, karjain pedig véghetetlen hatalmát kell érteni.

K. *Hát még mit tanít a' sz. írás Istenről?*

F. Hogy ő öröktőlfogvavaló, és örökkévaló, azaz: kezdete sem volt, vége sem lesz lételének (Sólt. XC. 1. 2. — Tim. 6. 15.). Továbbá, Mindenható; azaz: mindent megtehet a' mit akar (Luk. 1. 37. — 1 Móz. 17. 1.). Mindenüttjelenvaló; azaz: nincs olly hely hol jelen ne volna (Jer. 23. 24. Efes. 4. 6.). Mindentudó; azaz: tudja az elmúltakat, jelenvalókat és jövődöket, tudja mit cselekszünk, mit gondolunk; még szívünk' titkait és kívánóságait is jól ismeri (Sólt. CXXXIX. 1. 4.). Bölcs, azaz: mindent a' legjobb célból cselekszik, és céljainak elérésére a' legalkalmasabb eszközöket veszi elő (Sólt. CIV. 24. Rom. 11. 33.). Szent; azaz: a' jót természetel szereti, a' rosztat természetel gyűlöli (Sólt. V. 5. — 1. Pét. 1. 16.).

K. *Hát még micsoda tökéletességeket mond a' szent írás, hogy vannak az Istenben?*

F. Az mondja, hogy az Isten jó, azaz: szereti minden teremtéseit, és azoknak javokat 's boldogságokat munkálódja (Sólt. CXLV. 1. — 1 Ján. 4. 16.). Irgalmas, kegyelmes;

azaz: a' megtérő bűnös büntetéseit elengedi (Sólt. CIII. 8. 10. 13). Igaz; azaz: a' megátalkodott bűnöst elébb utóbb megbünteti, a' jót megjutalmaztatja (Róm. 2. 6. 7.).

K. Hány van már ilyen Isten?

F. Nincs több egynél, nem is lehet több egynél, mert ha az Isten legfőbb, legtökéletesebb valóság, nem lehet ő neki párja (5 Móz. 6. 4. — 1. Kor. 8. 6.).

K. De a' sz. írás micsoda különöst tanít erről az egy Istenről?

F. Azt, hogy az egy istenségben három isteni személy van, t. i. az Atya, Fiú, és Sz. Lélek, és ezek közül mindeniket mint igaz Istent úgy kell tisztelnünk; de azért mégis nem három, hanem egy Isten van.

K. Hogy neveztetik ez a' megfoghatatlan tudomány?

F. Szentháromság titkának, mert ez olyan titok, hogy emberi véges elme meg nem értheti, — de azért hiszi még is minden igaz keresztyén, — mert a' sz. írás úgy tanítja.

K. De ugyan tanítja-e ezt a' sz. írás, hogy a' Fiú és Sz. Lélek olyan Isten mint az Atya?

F. Igenis tanítja, mert mikor mind a' Fiúnak, mind a' Sz. Léleknek isteni nevet, isteni munkát, isteni tökélességeket, isteni tiszteletet tulajdonít, akkor nyilván kijelenti, hogy a' Fiú és Sz. Lélek olyan igaz Isten, mint az Atya. (Rom. 1. 5. Ján. 1. 6. Ján. 21. 17. Sid. 1. 6. Csel. 5. 4. — 1. Kor. 3. 16, — 1 Kor. 2: 20.).

II. Szakasz.

A' teremtésről és gondviselésről.

K. Mellyik az Istennek legelső munkája, melly által magát megismertette, és tökéletességeit kinyilatkoztatta?

F. A' teremtés, vagy az a' munka, melly által a' semmiségből előállította a' sok millió világot, azok között a' mi földünket is, az ehhez tartozó nappal, holddal, csillagokkal, 's mind ezekben lévő valóságokkal együtt.

K. A' teremtés után levette-e az Isten gondját e' világról?

F. Nem vette, hanem még ma is gondját viseli, ő tartja ezt fenn, hogy semmi abból a' mi kezdetben teremtett, el ne vesszen; ő igazgatja, hogy a' szép rend, mellyet kezdetben felállított, meg ne zavarodjon; ő táplál mindeneket; ő ad eledelt minden állatnak; ő hoz elő e' világon minden változást a' magábólcs céljai szerint.

K. Kik az Istennek legnemesebb teremtsései e' földön?

F. Az emberek, kiket azért teremtett, azért ajándékozott meg okossággal, hogy lennének e' földön is olly valóságok, kik több teremtséinek hasznát vennék, azokban gyönyörködnének, őtet és fölséges tökéletességeit megismernék, az ő előtte kedves erkölcsi jóságot gyakorolnák, 's mindezeknél fogva létezőknek örülnének.

K. Az ember hány fő részekből áll?

F. Kettőből, úgymint testből és lélekből.

K. Miben különbözik a' lélek a' testtől?

F. A' test látható, a' lélek láthatatlan; a' test romlandó, és mulandó, a' lélek halhatatlan; a' lélek gondolkodik, ért, ítél, okoskodik, bír szabadakarattal, meg tudja itélni mi a' jó, mi a' rossz; a' test ezeket nem teheti.

K. Hány embert teremtett elsőben Isten?

F. Kettőt: egy férfit, és egy asszonyt, úgymint Ádámot és Évát. Ezekből származtak mindazon emberek, kik e' földön éltek, és élnek.

K. Minemű állapotba teremtette Isten az első pár embert?

F. Igen boldog állapotba, mert szentek, bűn nélkül valók voltak, urai voltak az egész földnek, és minden állatnak; életet is fájdalom nélkül valót, és halhatatlant adott Isten nekik. Ezeket így teszi ki a' sz. írás: Isten teremté az embert a' maga képére és hasonlatosságára (1. Mózs. 1: 26).

III. Szakasz.

Első szüleink' esetökről.

K. Megmaradtak-e első szüleink ezen boldog állapotban?

F. Nem, mert az ördögtől elcsábítatván ettek a' paraditsom közepén állott fáról, mellynek gyümölcseből való evést Isten megtiltotta: és ekképpen bűnbe esvén, elvesztették előbbi ártatlanságukat; halandókká lettek, a' para-

dicsomból kiűzettek, szenvedésre, fáradságos munkára büntették, sőt örökkévaló büntetésre is méltókká tették magukat.

K. Miért tiltotta meg Isten azon fának gyümölcséből evést?

F. Azt akarta ő felsége, hogy ez a' tilalom legyen minden-napi próbája, és gyakorló eszköze Isten iránti engedelmességöknek; azaz: hogy valahányszor ezt a' fát látják, emlékezzenek meg nagy boldogságuk között is arról, hogy az Isten nekik urok, kitől függniök kell, és minden cselekedeteiket annak akarata szerint tartoznak rendelni, még akkor is, mikor a' testi kívánság másra akarná őket venni.

K. Ollyan nagy bűn volt-e első szüleinknek ezen esetök, hogy azért illy nagy büntetést érdemlettek?

F. Igen is, felette nagy bűn volt ez; mert inkább hittek az ördög, mint az Isten szavának; — inkább teljesítették testi kívánságukat, mint Isten' akaratját, — világosan ki volt mondván a' parancsolat áthágójára a' büntetés, mégis azt fel sem vették; mindennek bővibe voltak, mégis sorsokkal meg nem elégedtek.

K. De hogy vétkezhettek olly nagyot első szüleink, ha bűn nélkül valókká teremtettek?

F. Úgy, hogy a' több jeles ajándékok mellett adott Isten nekik szabad-akaratot is; mert a' nélkül csak olyanok lettek volna, mint az oktalan állatok; de ők az Istennek ezen felséges ajándékával visszaéltek, azt nem

a' jónak, hanem a' rosznak választására fordították.

K. Csak magukat tették-e első szüleink ezen engedetlenségök által boldogtalanokká?

F. Nem csak magukat, hanem minden maradékaikat is; mert maguk bűnösökké lévén, ő róllok a' bűnre való hajlandóság átment gyermekeikre is, (Ján. 3: 6. Rom. 5: 12).

K. Hogy neveztetik ez a' bűnre való hajlandóság, melly a' születés által megy a' gyermekekre?

F. Eredet szerint való bűnnek.

K. Miért neveztetik bűnnek?

F. Azért, mert ellenkezik az Isten szentségével, és gyökere ez azoknak a' cselekedet szerint való bűnöknek is, mellyeket gondolatinkkal, beszédinkkel, cselekedetinkkel és kötelességünk' elmulasztásával viszünk véghez.

K. Büntetés nélkül hagyta-e Isten az ember' bűnét?

F. Nem; mert szentsége és igazsága azt kívánja, hogy a' bűn mind e' világon, mind különösen a' jövődő életben megbüntettessék. (Hab. 1: 13. Nah. 1: 3. Rom. 1: 18)

K. Hogy bünteti Isten e' világon a' bűnt?

F. Néha szabad akaratja szerinti büntetésekkel, mineműek a' kárvallás, szükség, döghalál; néha természeti büntetésekkel, mint p. o. mikor a' részegre főfájást, vagy más nyavalyát bocsát; az irigyre epesztő szomorúságot; a' korhelyre szegénységet; a' kevélyre gyalázatot; az igazságtalanra lelkiösmérettől való mardostatást.

K. Hát a' jövendő életbeli büntetése a' bűnnek miben áll?

F. Örökké tartó lelki és testi szenvedésekben.

IV. SZAKASZ.

Jézusról, és benne való hitről.

K. Benne hagyta-e Isten az emberi nemzetet ezen nagy veszedelemben?

F. Nem; sőt mindjárt az eset után megígérte első szüleinknek, hogy fog majd küldeni egy rendkívüli szabadítót, ki megtöri a' kigyónak fejét; azaz: helyre hozza azt a' nagy kárt, mellyet az ördög első szüleink' elcsábítása által okozott. Ezt az örvedetes tudósítást (Evangéliumot) kihirdettette Isten sok izben a' próféták által.

K. Beteljesítette-e Isten ezen ígérteit?

F. Igenis beteljesítette, elbocsátván ama' felséges személyt, ki a' sz. írásban Isten' egyetlen egy szülött fiának nevezetik, és a' ki egy személyben Isten és ember volt.

K. Hogy nevezetik ez a' felséges személy?

F. Jézusnak; azaz: Idvezítőnek; és Krisztusnak vagy Messiásnak, azaz: Felkenettetettnek.

K. Miért kellett ezen szabadítónak egy személyben embernek és Istennek lenni?

F. Embernek kellett lenni azért, hogy az emberekért szenvedhessen, és meghalhasson;

Istennek kellett lenni azért, hogy az emberi természet' szenvedését és halálát olly nagy becsüvé 's érdemüvé tegye, hogy az Isten bevehesse azt elégtételül az emberek bűneiért.

K. Mit cselekedett már Jézus a' végre, hogy az embereket idvezitse ?

F. Tanításai által igyekezett az emberekkel megismertetni az Istent, ennek tökéletességeit és akaratját, — annakutánna meghalt keserves kínok közt a' keresztfán, és így tett eleget az emberek' bűneiért.

K. Honnan tetszik meg, hogy Jézus' mi helyettünk tett elégtételével megelégedett Isten ?

F. Onnan, mert ötét harmadnapon feltámasztotta a' halálból, a' mennybe felvitte, hol most is van, nagy dicsőségben emberi természetére nézve, Isteni természetére nézve mindenütt e' világon jelen levén.

K. Micsoda feltétel alatt mondja a' sz. irás, hogy mi is részesülhetünk a' Jézus' halálának hasznaiban, vagy a' bűnök' bocsánatjában, és az örök boldogságban ?

F. Azon feltétel alatt, ha igazán hiszünk Jézus Krisztusban. (Ján. 3: 16).

K. Ki hiszen igazán Jézus Krisztusban ?

F. A' ki csak egyedül ötét ismeri amaz Istentől rendeltetett szabadítónak, kinek megjelenéséről a' proféták jövendöltek; — egyedül az ő szenvedéseért, és halálaért várja Istentől bűneinek bocsánatját, és az örök életet, mind azokat az igazságokat, mellyeket Jézus előadott, olly erősen hiszi, hogy azoknak hívése ál-

tal lelkében szíves igyekezet származik minden bűnök elhagyására, és életének a' Krisztus parancsolati szerint való rendelkezésére.

K. A' ki csak azt hiszi, hogy Jézus meghalt a' bűnösökért, de parancsolatit nem teljesíti: igaz hitű ember-e az? ér-e annak hite valamit?

F. Nem; mert a' hit jó cselekedetek nélkül meghalt állat, azaz: nem ér semmit (Jak.2: 17)

K. Kinek tulajdonítja a' sz. irás az igaz hitnek, vagy jó cselekedetekkel ékeskedő hitnek szerzését?

F. A' Szent Lélek Istennek, ki az ember' szívében az evangelium' predikáltatása, a' sz. irás' olvasása vagy hallgatása közben úgy munkálkodik, hogy vegye be a' Jézus' tudományát, és határozza magát az ő parancsolati' követésére. (Csel. 16: 14. Rom. 5: 26. Gal. 5: 22).

K. Hogy neveztetik a' Szent Léleknek ezen munkája.

F. Elhívásnak, megtérítésnek, újjászülésnek, megszentelésnek.

K. Olyan erőszakkal viszi-e végbe a' Sz. Lélek ezen munkáit, hogy vagy akarja az ember, vagy nem: hívő és kegyes emberré válik?

F. Eppen nem, mert a' Sz. Lélek csak világosítja értelmünket az evangelium' predikállása által, és felserkenti lelkiösméretünket, segíti is azokat előbb menni, kik már a' jó úton elindultak: — de hogy erővel nem kényszerít a' jóra, és az ember' szabadságát el nem veszi, megtetszik abból, hogy vannak olyan megátalkodott bűnösök, kik elnyomják a' lelkiösméret' szavát magokban, és ellene állnak a' Sz. Lélek' munkájának. (Csel.7: 51.)

V. Szakasz.

A' Sákramentomokról.

K. Hogy Jézus azokat, kik tudományát bevették, annyival inkább megerősítesse a' hitben, parancsolati iránt való engedelmes-ségben, és bűneik' bocsánatja felől való reménységben: erre nézve micsoda külső rend-tartásokat rendelt ?

F. Sákramentomokat, azaz: olyan val-lásbeli szertartásokat, mellyekben a' külső és látható dolgok, mint Jegyek, a' lelki jókat ábrázolnák, és mint Pecsétek a' lelki jókban való részesülésünk felől bennünket bizonyosok-ká tennének.

K. Hány ilyen Sákramentomokat szer-zett az Úr Jézus ?

F. Kettőt, úgymint a' keresztséget és az úri szent vacsorát.

K. Mi a' keresztség ?

F. Jézus Krisztustól rendelt azon szent szertartás, melly vízbe bemerítés, vagy a' fő-nek vizzeli megöntése által meggy véghez, az Atyának, a' Fiúnak, és a' Sz. Léleknek ne-vében. (Mát. 28 : 19).

K. Mit tesz az Atyának, a' Fiúnak, és a' Sz. Léleknek nevében megkeresztel-tetni, vagy bemeríttetni ?

F. Annyit tesz, mint beavattatni a' ke-resztség által abba a' vallásba, mellyet az Atya, a' Fiú által kijelentett, és a' Sz. Lé-lek sok csodatételekkel megerősített; ennélfog-

va magunkat az Atyának, a' Fiúnak, és a' Sz. Léleknek tiszteletére, és szolgálatjára lekötelezni.

K. Mit jelent a' tiszta vízzeli megöntés, vagy tiszta vízbe bemerítés ezen szent szertartásban?

F. Hogy valamint a' tiszta víz elmossa a' testnek szennyét: úgy a' megkeresztelt ember lelkének meg kell tisztulni a' bűnöktől, mellyek a' lélek' mocsakai; valamint, továbbá, míg valaki a' víz alatt van, úgy gondoltathatik, mintha meghalt és eltemettetett volna, és mikor a' víz alul kijő, úgy gondoltathatik mintha feltámadott volna: így a' megkereszteltetett személynek meg kell halni a' bűnöknek; azaz: le kell mondani egészen a' bűnökről, és indulatinak, kivánságinak úgy meg kell változni, mintha egészen új életre támadott volna fel (Rom. 6: 3. 4).

K. Micsoda lelki jöban való részesülés felől erősíti meg a' kereszttség' sákramentoma az embert?

F. A' felől, hogy ha igazán hiszen a' Jézusban, és parancsolatit híven követi, olly bizonyosan megbocsáttatnak bűnei a' Krisztus' véreért és érdemeért, mint a' millyen bizonyos az, hogy a' tiszta víz elmossa a' testnek szennyét.

K. Miért neveztetik ez a' szent szertartás kereszttségnek, holott nem olvassuk sehol a' sz. írásban, hogy e' körül a' Jézus valamelly keresztvonást vagy keresztvetést parancsolt volna?

F. Jézus ezt a' sz. szertartást baptismusnak, azaz: bemerítésnek, bemártásnak nevezte; mert

a' kik régenten az ő tudományát bevették, az által avattattak be a' keresztyének' társaságába, hogy valamelly folyó vízben úgy feresztettek meg, hogy kevés ideig fejük is víz alatt volt; — a' mi nyelvünkön is tehát jobb volna ezen szertartást bemerítésnek vagy szent ferdőnek nevezni; de mivel magyar eleink akkor tértek pogány vallásból a' keresztyénre, mikor már ezen vallásba sok emberi találmányok csúsztak be; nevezetesen szokásba jött az is, hogy az új keresztyének' beavatásakor, a' papok olajba mártott ujokkal keresztet húztak azoknak homlokára, ez a' szokás eleinknek leginkább szemökbe tűnt, és ettől a' keresztvonástól nevezték ezen szertartást keresztelésnek, vagy kereszttségnek. Ámbár azonban ezen név nem alkalmas: mindazáltal mivel már szokásba jött, mi is megtarthatjuk, csak hogy az alatt soha sem keresztvetést, hanem mindenkor bemerítést, vízzeli meghintést vagy sz. ferdőt kell értenünk.

*K. Kikre bizta Jézus, hogy a' kereszt-
ség által vegyék be az embereket az őt kö-
vetők' társaságába?*

F. Ugyan azon apostolokra, kikre az evangelium' predikálását is bizta; és mi ebből azt hozzuk ki, hogy még ma is csak az evangelium hirdetőinek, vagy az egyházi szolgálóknak lehet ezt a' sz. sákramentomot kiszolgáltatni.

*K. Minthogy ti, kedves fiaim (leányaim),
mikor csecsemő korotokban megkereszteltet-
tetek, nem tudhattátok mi történt akkor ve-
letek, hanem helyettetek kedves szüleitek és
azoknak képviselői, a' kereszt atyák 's anyák
tettek fogadást Isten előtt, hogy ti Jézus'
hív követői lesztek: erre nézve minekután-*

*na már annyira tanítottatok, hogy értitek a' keresztyén vallás főbb igazságait, mi a' ti kötelességtök ? *)*

F. Az hogy az Isten és a' sz. gyülekezet előtt tegyünk fogadást arról, hogy mi a' Jézus tudománya szerinti vallásban álhatatosan kívánunk megmaradni, annak parancsolatit hiszen igyekezünk teljesíteni, és úgy részesüljünk aztán a' keresztyén vallás' második sákramentomában, az úr' vacsorájában, melly a' már hívő és értelmes keresztyének számára rendeltetett.

K. Mi az úr' vacsorája ?

F. Olly vallásos szertartás, mellyben magának a' Jézusnak parancsolatjából esznek a' keresztyének a' megtörtetett kenyérből, és isznak a' pohárba kitöltetett borból, annak emlékezetére, hogy a' Jézus' teste is úgy törtetett meg, és vére úgy ontatott ki ő érettök.

K. Mi tehát a' látható jel az úr' vacsorájában ?

F. A' megtörtetett kenyér, és a' kitöltetett bor.

K. Mi a' jegyeztetett dolog; vagy mit jelentenek ezen külső jelek ?

F. A' megtörtetett kenyér jelenti a' Krisztus' megtörtetett testét, a' kitöltetett bor jelenti az ő kiontatott vérét; — a' kettő együtt jelenti az ő halálát.

*) Ezen kérdéstől fogva a' VII-dik Szakasz' végeig előadott dolgokból fognak megkérdeztetni az úri sz. vacsorával legelőször élni kívánó gyermekek. Egyébiránt a' sz. asztalhoz csak azon gyermekek lesznek bocsátandók, kik ezen Catechismusnak mind a' 3 részét már megtanulták.

K. *Mit pecsétel meg, v. micsoda lelki jóbani részesülés felől teszi bizonyossá a' megtöretett kenyérből való evés és a' kitöltetett borból való ivás a' hívő keresztyén embert?*

F. A' felől, hogy midőn a' kenyérben és borban részesül, ugyanakkor részesül a' Krisztus' megtöretett testének, és kiontatott vérének, azaz: az ő halálának hasznában is, melly a' bűnök' bocsánatja, és az Isten' kegyelmébe való bevétel.

K. *Miért kívánta azt Jézus, hogy a' keresztyének az ő halálát ekképpen emlegesék az úri sz. vacsorában?*

F. Azért, mert azt akarta, hogy az emberi nemzet iránt mutatott ezen nagy szerelme serkentsen fel minket az ő iránta való háladatosságra, útáltassa meg velünk a' bűnöket, mellyekért neki mi helyettünk olly keserves halált kellett szenvedni; és indítson arra is, hogy úgy szeressük egymást, mint ő minket szeretett.

K. *Az Úr Jézus mikor az úr vacsoráját szerzé, azt mondá a' kenyérről „ez az én testem“ 's a' borról „ez az én vérem“ valjon tehát nem változik-e az úr vacsorájában a' kenyér Krisztus' valóságos testévé, és a' bor Krisztus' valóságos vérévé?*

F. Nem, mert Jézusnak azon szavai ezt teszik: ez a' kenyér jelenti az én testemet, ez a' bor jelenti az én véretem; vagy hogy a' kenyér és az én testem közt, a' bor és az én vérem közt, bizonyos hasonlatosság van.

K. *Tudnál-e arra példát mondani, hogy*

Jézus máskor is élt illy hasonlatosság szerinti szóllással ?

F. Igenis ; mert mondott illyeneket magáról : Én vagyok az ajtó. (Ján. 10: 3). — Én vagyok az út. (Ján. 14: 6.) — Én vagyok a' szőlőtő (Ján. 15: 5); és minden látja, hogy ezekkel nem azt akarta kitenni, mintha ő valóságos ajtóvá, úttá, vagy szőlőtővé változott volna. — Hasonlóképen mondotta ezt is, (Mát. 13.) A' mező a' világ, a' jó mag Isten' országának fiai, a' konkoly ama gonosznak fiai; de minden érti, hogy ezekkel csak azt akarta kitenni, hogy a' mező jelenti e' világot, a' jó mag jelenti a' jó embereket; valamint hát ezeket és több illyen szóllás formáit nem betű szerinti értelemben, hanem hasonlatosság szerint kell érteni; úgy ezeknek a' szóknak is: ez az én testem, ez az én vérem, nem lehet más értelme, hanem ez: ez a' kenyér jelenti az én testemet, ez a' bor jelenti az én véretem.

K. De talán csuda által még is megeshetik az, hogy a' kenyér és bor Krisztus' testévé és vérévé változzon az úr' vacsorájában ?

F. Nem eshetik; mert valamennyi csuda valaha e' világon történt, mindenikről észrevették azt a' külső érző eszközök, hogy az csuda történet volt; p. o. mikor Mózes' botja kígyóvá változott, minden látta, hogy nem bot az többé, hanem kígyó; — mikor Jézus a' vizet borrá változtatta, észre vették minden jelen voltak, hogy ők nem vizet, hanem bort

isznak. Ha tehát csuda által esne meg az úr' vacsorájában levő kenyérnek és bornak hússá és vérré változása: észre vennék azt a' mi érző eszközeink; de ha kóstoljuk, csak kenyér és bor' ízét érezzük; ha szagoljuk, kenyér és bor' szagát érezzük; ha megnézzük, csak kenyeret és bort látunk, és így elhíhetjük bátran, hogy nem esett ott semmi csuda változás, és sem a' kenyér Krisztus' valóságos testévé, sem a' bor valóságos vérvé át nem változott.

K. De hát ha ezen átváltozásról való tudomány is azon vallásbeli titkok közé tartozik, melyekről sem józan okosságunk, sem érző eszközeink nem ítélnének, hanem csak hinnünk kell, ha szinte meg nem foghatjuk is?

F. A' vallásbeli titkoknak csak a' lelki és láthatatlan dolgok körül van helyök. Illyenek, p. o. a' Sz. Háromság' titka, a' Fiú Istennek az Atyától öröktől fogva való születésének titka 'sa't. Ezeket a' sz. írás tanítására elhiszem, ha szinte meg nem foghatom is; de a' hol testről, még pedig emberi testről van szó, már ott a' titoknak semmi helye sincs; a' testet megfoghatom, következésképen ítélnék arról józan okosságom; e' pedig azt ítéli, hogy az úr' vacsorájában levő kenyér csak kenyér marad, a' bor is csak bor marad, a' megszentelés után is, és sem hússá, sem vérré át nem változik.

K. Hát a' sz. írásból hogy okoskodol az átváltozásról való tudományra nézve?

F. Azt tanítja a' sz. írás (Csel. 3:21.) hogy Jézus emberi testére nézve csak az égben van, hova felvitetett, és ott is leszen világ végezetéig; nem lehet hát itt e' földön teste szerint jelen a' kenyérben és borban; különben is mikor a' Jézus ezt parancsolja, hogy az úr' vacsorájával az ő emlékezetére éljünk mindaddig, míglen eljövend: azzal nyilván kijelenti, hogy nincs jelen itt e' földön testiképen; mert nem a' jelenvaló, hanem távollévő barátinkról 's jötevőinkről mondatunk megemlékezni. —

Végre ellene mondott maga Jézus azoknak, kik azt gondolták, hogy az ő testét és véréit tulajdonképen kell enni és inni, mert (Ján. 6:63) így szólt: „a' test nem használ semmit, a' beszédek a' mellyeket én szóllok, lélek és élet; azaz: lelki eledel az, a' miről én szóllok; ki az igaz hit által részesül az én halálom' hasznaiban, az lesz örökké boldog.

K. Ha a' kenyér Krisztus' testévé, a' bor az ő vérévé nem változik az úr' vacsorájában, így mi talán nem is eszszük és isszszük a' Krisztus' testét és véréit; holott Jézus maga mondotta: a' ki eszi az ő testét és issza az ő véréit, annak vagyon örök élete (Ján. 6:54)?

F. Ezen szók csak azt teszik, hogy a' ki részesül az ő halálának hasznaiban, annak örök élete leszen; ilyen lelki értelemben pedig eszi minden hívő keresztyén a' Krisztus' testét, és issza az ő véréit, a' midőn lelkét azzal a'

hittel éleszti és táplálja, hogy az Isten a' Jézus' testének megtörettetéseért, és vérenek ki-ontatásaért, azaz : halálaért ad néki idvességet.

K. A' ki az úr' vacsorájával akar élni, hogy kell magát előre készíteni?

F. Meg kell magát előre próbálni (1 Kor. 11: 28) azaz : meg kell vizsgálni lelkének állapotját a' felől, valjon megvannak-e abban az igaz hitnek jelei; bánja-e szíve szerint eddigi bűneit, és érez-e magában igaz szándékot arra, hogy ezután szentül és kegyesen éljen.

K. A' ki ezeket nem érzi, használ-e valamit annak az úr' vacsorájával élés?

F. Nem használ, — sőt inkább kárhozottot eszik és iszik; azaz : több több büntetésre teszi magát méltóvá.

K. Mit lehet az olly emberről tartani, ki, módja levén benne, nem szokott úr' vacsorával élni?

F. Az ilyen, vagy okosabbnak tartja magát a' többi keresztyéneknél — és így kevély; vagy nem hiszi hogy a' Jézus mi érettünk holt meg, és így nem igaz keresztyén; vagy nem szeret a' Jézus' szenvedéséről és haláláról emlékezni, és így háládatlan; vagy nincs szándéka megszokott bűneit elhagyni, és így megátalkodott bűnös. — A' jó keresztyén mindannyiszor él az úr' vacsorájával, valahányszor abban módja és alkalmatossága van.

VI. Szakasz.

A' keresztyén ekklézsiáról.

K. Hogy neveztetik az olly emberek' serege, vagy társasága, kik Jézus Krisztus' tudományát hiszik és vallják?

F. Keresztyén ekklézsiának, vagy keresztyén anyaszentegyháznak.

K. Miért neveztetik keresztyénnek?

F. A' Krisztus nevérol, (nem pedig a' keresztről); mert a' mi görög nyelven Christianos, az magyarul keresztyénnek mondatik.

K. Miért neveztetik ezen ekklézsia közönségesnek vagy catholicának?

F. Azért, 1-ször mert e' nem köttetett csak egy néphez és nemzetséghez, mint a' 'sidó ekklézsia, hanem mindenféle nemzetekre kiterjed. 2-szor pedig azért, hogy megkülönböztessék az eretnek vagy tévelygő tudományú ekklézsiáktól, mellyek eleintén csak kevés helyeken voltak, és csak kevés emberekből állottak.

K. Ma mit értenek a' catholica ekklézsián?

F. A' keresztyéneknek azon seregét, melly a' Jézus' és az apostolok' tudományát vallja, 's rendeléseit követi.

K. Ebben az értelemben catholica-e a' mi ekklézsiánk?

F. Igenis, mert meg tudjuk bizonyítani, hogy a' mi ekklézsiánk' tudománya 's rendtartásai a' Jézus' és apostolok' tanításával 's rendeléseivel megegyeznek.

K. *Mint osztatik még fel a' keresztyén ekklézsia, vagy anyaszentegyház ?*

F. Láthatóra és láthatatlanra. A' láthatónak minden emberek tagjai, kik megkereszteltettek, és magukat keresztyéneknek nevezik; — de a' láthatatlan ekklézsiának csak azok tagjai, kik Jézus' tudományát híven követik, parancsolatinak szívesen engedelmeskednek, és a' szentségre álhatalatosan törekednek.

K. *Ezen láthatatlan ekklézsia miért neveztetik láthatatlannak ?*

F. Azért, mert senki a' más szívébe be nem láthat, 's nem tudhatja, kik azok az igaz lelkű keresztyének, kik ennek tagjai. Egyedül az Isten tudja, kik legyenek az övéi (2 Tim. 2: 19).

K. *Hogy nevedett 's micsoda viszontagságokon ment keresztül a' külső vagy látható ekklézsia ? — mond el rövideden annak történeteit.*

F. Jézus menybe menetelekor még csak kevés számmal voltak a' Krisztus követői, de Pünköszt napján a' Sz. Lélek' ajándéki közöltetvén az apostolokkal, hirtelen elterjesztették a' keresztyén vallást mind a' 'sidók mind a' pogányok között, és ekklézsiákat alapítottak a' világ minden ismeretes részében. A' régi vallásokban megmaradt 'sidók és pogányok üldözték, tömlöczözték, öldösték sok helyeken a' keresztyénekké letteket, szinte 300 esztendeig; de mennél jobban üldözték, annál inkább szaporodott azoknak száma.

A' negyedik század' elején nagy Constantinus, a' római birodalom' császára, és sok fő tisztjei, a' keresztyén vallásra térvén, megszűntek az üldözések, és békesége kezdett lenni a' keresztyén ekklézsiának, ekkor kezdtek a' keresztyé-

nek templomokat is építeni. — Megzavarták az ekklézsiának ezen békeségét néha néha az eretnekek, kik az Istenről, 's különösen Jézus személyéről hibás értelmeket terjesztettek. Ilyen volt nevezetesen a' 4-ik század' elein egy Arius nevű alexandriai pap, ki tagadta a' Krisztus' öröktől fogva való istenségét, tanította, hogy az Atya teremtette őtet minden dolgoknak előtte, és ő tette istenné, fiává fogadván őtet. A' Sz. Lélekről pedig azt hirdette, hogy ez nem is Isten, hanem a' Fiú által teremtetett személy. Ez ellen gyűjtetett össze 325-ik esztendőben Niczeában egy közönséges zsinat, melly az ő értelmét kárhoztatta.

Még inkább megháborította a' keresztyén ekklézia' békeségét az, hogy a' 7-ik század elein (622) egy Muhamed nevű arabs új vallást készített a' pogány, zsidó és keresztyén vallásból, melyeket sok költeményekkel elegyített; úgy adta ez ki magát, mintha Isten küldötte volna őtet a' végre, hogy mind a' 'sidó mind a' keresztyén vallásnál jobb vallást készítsen, és mintha Gábriel angyal tanította volna őtet az igaz vallásra, — holt pedig egy Sergius nevű görög barátot, és egy Abdiás nevű zsidót fogott fel, kiknek segítségével készítette az Alkoránt, vagy azt a' könyvet, melyben a' maga vallását előadta. Fő dolgoknak vallásában ezeket tette: hogy tsak egy Istent kell imádni, nem pedig a' szent háromságot; — hogy őtet Isten' prófétájának kell tartani, és elébbvalónak mind Mózesnél, mind Jézusnál; — hogy minden nap legalább ötször kell imádkozni, megmosdani; — hogy környül kell metélkedni, bort nem kell inni sem szükségtelenül esküdni, egynél több feleséget is szabad tartani. A' jövődő boldogságról azt tanította hogy az testi gyönyörűségeken fog állani. Ezt a' vallást terjesztette ő erővel és hatalommal, még a' keresztyének között is; kivált Afrikában 's Azsiában igen sok követőkre talált. A' törökök is az ő vallását követik.

Sok kárt tett a' keresztyén ekklézsiának az is

hogy a' római és konstantinápolyi püspökök az elsőbségen vetélkedvén ez által a' napkeleti és nyugoti ekklezsiákat egymás iránt idegenekké tették. — Nevelte ezen idegenkedést a' képek miatti villongás is; mert a' napkeleti keresztyének semmi képet nem akartak megszenvedni templomaikban, — egészen elszakadt pedig a' két ekklezsia egymástól akkor, mikor a' 9-dik században a' napkeleti ekklezsia azt tette hitágazati közvé, hogy a' Szent Lélek csak az Atyától származik, nem pedig egy-szersmind a' Fiútól is.

De legszomorúbb dolog volt a' keresztyén ekklezsiára nézve az, hogy mihelyt az üldözések elmúltak, és a' keresztyén császárok 's fejedelmek alatt a' püspökök, papok, gazdagságra, hatalomra kaptak, kevélyekké kezdtek lenni és restekké. Nem igen vizsgálgatták a' szent irást, nem igen törték fejüket annak igaz értelmén, sőt meg tiltották másoknak is annak olvasását, és maguk kezdették különféle szertartásokkal, emberi találmányokkal elegyíteni a' keresztyén vallást. — Így vitték be már a' 4-ik század vége felé a' képek' tiszteletét, a' klastromi életet, a' papok' czifra ruháit. Az 5-dik században a' fülbe való gyonást, 6-ikban a' búcsujárást; a' 7-ikben kezdették az úr vacsoráját bűnért való áldozainak tartani; ekkor kezdette 3-ik Bonifacius római pápa magát közönséges (Oecumenicus) püspöknek, vagy minden püspökök' püspökjének nevezni, melly czím iránt még az előbbeni században élt első Gergely pápa nagy iszonyodását mutatta. — A' 8-ik században kezdették a' római pápák magukat nem csak a' keresztyén ekklezsia hanem az egész emberi nemzet fejének tartani, és hatalmukat a' világi dolgokban is minden fejedelmekre kiterjeszteni. — A' 9-ik században kezdették tanítani, hogy az úr-vacsorájában lévő kenyér és bor, a' Krisztus' valóságos testévé és vérévé változik. A' 10-ik, 11-dik és 12-ik századokban igen nagy tudatlanság borította el a' napnyugoti országokat, melynélfogva

a vallásba még több újítások vitettek be, mint p. o. az olvasón való könyörgés, — némely meghalt embereknek a' szentek közé számlálása; csudatevő képeknek hívése; bűnbocsátó levelek' árulása, 'stb. — A' 13-dik században parancsoltatott a' Krisztusnak az úr-vacsorájabeli kenyérben és borban való imádása. — A' 14-ik században rendeltetett az Úr testének' innepe, vagy úr-napja. — A' 15-dik században állapítatott meg a' purgatoriumról való tudomány, melly szerint a' lélek mielőtt mennyországba menne, a' pokol szomszédságában tűz által tisztíttatni mondatik; ebben végeztetett el az is, hogy az úr-vacsorájabeli bort el kell a' néptől fogni, és csak a' papoknak adni.

Minden időben találkoztak ugyan olyan tudós és buzgó férfiak, kik ezen 's több esléle újítások ellen tanításaikban 's írásaikban kikeltek, és a' keresztyén vallást reformálni, régi eredeti tisztaságára visszavinni kívánták; de az ilyenek mindjárt eretnekséggel vádoltattak, üldöztettek, és többnyire halállal büntetettek. Így égetettek meg p. o. 1415-ben a' Constanziai 'Sinat' végzéséből Huss János, a' következő esztendőben pedig Hieronimus, prágai tanítók.

Szerencsésebb volt a' vallás' megtisztításában Zvinglius Huldrik, glaronai, azután tigurumi pap helvécziában, ki 1516-ban ezen munkához kezdvén, azt tanította, hogy a' vallást illető dolgokban a' mi hitünknek és cselekedetünknek 'sinor mértéke, nem a' pápák' és 'sinatok' rendelése, hanem a' biblia: következésképen a' melly tudományok és parancsolatok a' bibliában nem találtnak, vagy azzal ellenkeznek, azokat el kell hagyni. — Azon igyekezett tehát, hogy a' keresztyén vallást reformálja; azaz: arra az eredeti formájára visszavigye, mint volt az apostolok' idejében; ezen igyekezetét Helvécziában igen sokan helyben hagyták, és elősegítették. Halála után is sok kegyes és tanult férfiak folytatták az ő munkáját, kik között legnevezetesebbé lett Calvinus János,

ki Franciaországban Noviodunumban született 1509-ben, 's idővel Genevában viselt papságot és professorságot. Ez sok tudós írásai által megkedveltette Helvécián kívül is a' megtisztított vallást. A Helvéciiaiak némely tudós papok és professorok által írásba foglaltatták hitök' ágazatit 1538-ban, bővebben pedig 1566-ban, és ezen írás neveztetett Helvéciiai Vallástételnek, 's a' kik e' szerint hiszik a' keresztyén vallást, neveztetnek még ma is Helvéciiai vallástételt követőknek.

A' mit Zvinglius Helvéciában kezdett, éppen azt cselekedte egy esztendővel később Luther Márton Németországban. Volt ez Augusztinánus barát, és wittembergai professor, — ki hogy annál inkább boldogulhasson a' vallás' megtisztításában, lefordította német nyelvre a' Bibliát, és megmutatta sok tudós írásaiban, mennyire eltávoztak a' pápák, és több papok az apostolok által hirdetett keresztyén vallás' együgyűségétől. — Az akkori pápa X-dik Leo, igyekezett őtet is elhallgattatni, és midőn ebben nem boldogult, kirekesztette az ekleziából mind őtet, mind azokat kik pártját fogták, — de ezek ezzel nem gondoltak. A' római császár V-dik Károly is, azon német fejedelmekkel együtt, kik a' vallás' dolgában a' pápára hallgattak, meg akarta akadályoztatni a' vallás' tisztítását, erős parancsolatot adván ki az ellen Spirában 1539-ben tartott gyűlésen; — De a' Luther mellett lévő német fejedelmek ellene mondtak ezen végzésnek, protestáltak az ellen, és ettől fogva a' megtisztított vallás' követői Protestánsoknak is neveztettek. A' következő esztendőben beadták írásban a' német birodalom gyűlésébe, melly akkor Agosztában tartott, hitök' ágazatit is, — melly írás Agosztai vallástételnek neveztetett, és a' kik Lutherrel tartanak, még ma is Agosztai Vallástételt követőknek mondatnak.

Hiában igyekeztek a' római pápák, és mel-

lettök megmaradt fejedelmek elnyomni az emlí-
tett nagy férfiak által megtisztított vallást, mért
minden üldözések ellenére is csakugyan elterjedt
Európának csaknem minden országiban. — El-
terjedt Magyar országon is, és bár erősen ül-
dözték is az ellenkezők, mindazáltal itt is sok kö-
vetőkre talált. — 1606-ban pedig a' bécsi, és
1647-ben a' linczi békekötésben, mind az ágos-
tai mind a' helvécziai vallástételt követőknek szint-
oly vallásbeli szabadság engedtetett, mint a' mily-
lyennel bírtak a' pápa' követői, kik Római Catho-
likusoknak neveztetnek, — és ezen törvény az
1790-diki ország-gyűlésen is megújítottatott.

Azt azonban nagyon lehet sajnálni, hogy a'
megtisztított vallást követők, már a' Luther és
Calvinus idejében két részre szakadtak, ámbár
alig van egyéb valamine való különbség köztök
annál, hogy a' Luther' követői olly értelemben
vagyunk az úr-vacsorája felől, hogy abban az Úr
Jézusnak tulajdonképen való teste és vére, a'
kenyérnek és bornak színe alatt, valahol jelen
vagyunk; mit a' Helvécziai vallástételt követők nem
hihetnek.

*K. Hány keresztyén felekezet van most
a' Krisztus ekklézsiájában?*

F. Három ú. m.

1.) Római Catholicusok, kik a' római
pápától függenek a' hit dolgában; azt csalhatat-
lannak és a' Krisztus' földi helytartójának hi-
szik; hét sákramentomot tartanak, t. i. a' ke-
resztséget, az úr-vacsoráját, a' bérnialást,
gyónást, papszentelést, a' házasságot, és az
utolsó kenetet. Azt hiszik, hogy a' kenyér és
bor az úr-vacsorájában Krisztus' valóságos tes-
tévé és vérévé változik által, hogy szűz Má-
riát és a' szenteket imádni kell, mint Isten előtt
közbenjáróinkat, azoknak képeiket kifaragtat-

ják, és előttök magukat meghajtják, azokat tisztelik. — Hiszik azt is hogy van purgatorium, a' búcsújárást üdvösségesnek tartják, papjaikat megházasodni nem engedik, a' Krisztus' érdemén kívül a' szentek' érdeméhez is ragaszkodnak, azoknak tiszteletökre innepeket szentelnek. — Ezekhez tartoznak az egyesült Görögök (Unitusok) kik a' r. Catholicusokkal anynyiban egyesültek, hogy megismerik a' római pápát anyaszentegyház' fejének; hiszik hogy a' Szent Lélek nem csak az Atyától, hanem a' Fiútól is származik; hiszik a' purgatoriumot is, egyebekben azonban az ó hitű görögökkel tartanak.

2. Ó Hitűek vagy nem egyesült Görögök, kik nem a' r. pápától hanem a' konstánztinápolyi és más pátriáráktól függenek, — azt hiszik, hogy a' Szent Lélek csak az Atyától származik; tartanak festett de nem faragott képeket, vannak szentjeik, kiket segítségül hívnak, de nem mind éppen azok, kiket a' római catholicusok tisztelnek. Hiszik hogy az úr' vacsorájában történik a' kenyéren és boron valami titkos változás; de nem olyan vastag e' felől való hitök, mint a' r. catholicusoké. Papjaikat egyszer meg engedik házasodni, de többször nem. — Purgatoriumot nem hisznek; — tartanak különféle böjtöket, de nem akkor mikor a' r. catholicusok, mert más Kalendáriumok van; sokkal sanyarúbb is a' böjtök, mert ekkor csak olajos, vagy csupa száraz eleséggel élnek, és se vajast, se halat akkor nem esznek. — Különben vagynak köztök is barátok,

kiket Kalugyereknek, Kalogerosoknak, (jó öregeknek) neveznek.

3. Evangelicusok, kiknek egy része a' helvécziai, másik része az ágostai vallástételt követi. Ezek a' bibliát tartják hitök' és cselekedetök' zsínor mértékének, és leginkább csak az Ur-vacsorája felől való értelemben különböznek egymástól,— ámbár már némely országokban erre nézve is megszűnt köztök a' különbség, és egyesültek a' helvécziai és ágostai vallástételt követő ekklézsiák, — melly egyesülésen magyar hazánkban is mostanában igen sok tudós és kegyes emberek munkálkodnak.

K. Vannak-e olly emberek is, kik a' Krisztust nem hiszik igaz Istennek, és tagadják a' Szent Lélek' istenségét, még is azonban keresztyéneknek tartják magokat?

F. Vannak igen is, és ezek Szent Háromság tagadóknak (Unitáriusoknak) és Socinianusoknak is neveztetnek. Ezek a' 16-dik században támadtak, és Socinustól vették nevöket, ki Olaszországban Szénában született, és azt tanította, hogy a' Krisztus nem öröktől fogva való Isten, hanem csak akkor kezdett lenni, mikor Máriától született, nem is a' mi bűneinkért holt meg, hanem csak azért, hogy példát adjon a' jóban való állhatatosságra, és tudományát halálával erősítse meg. A' Szent Lélekről pedig azt tanította, hogy az nem Isten, hanem csak tulajdonsága az Istennek. — Ezek a' Socinianusok elterjedtek Angliában, Hollandiában, Amerikában; Erdélyben is szabad vallás gyakorlás engedtetett nekik.

K. Ezen eddig előszámlált keresztyén felekezetek közül mellyikhez tartozol már te?

F. A' reformáta vagy Helvécziai vallástételt követő felekezethez.

K. *Miért kívánsz inkább ennek mint más ekklézsiának tagja lenni?*

F. Azért mert ez éppen úgy tanítja a' keresztyén vallást, mint Jézus és az apostolok tanították, vagy a' mint a' Bibliában előadatik.

K. *De hát ha azt mondaná valaki, hogy ezen reformáta vallás, mellyet te követsz, csak új vallás, és nem sokkal régibb 300 esztendősnél: mit felelnél annak?*

F. Azt felelném, hogy ezen vallás mellyet én követek, éppen oly régi mint a' Jézusnak és az apostoloknak tudománya; — mert éppen ez az, mit Jézus és az apostolok tanítottak; sem nem Zvinglius, sem nem Calvinus szerzették ezt, ők csak a' régi vallást állították helyre, megtisztítván azt az abba becsúszott emberi tálmányoktól.

K. *Van-e a' keresztyén ekklézsiának feje?*

F. Van igenis, és ez maga az Ur Jézus Krisztus; ő rólla mondja Sz. Pál, (Efes 1:22) hogy az Atya Isten őtet tette az Anyaszentegyháznak fejévé.

K. *Miért neveztetik Jézus anyaszentegyház' fejének?*

F. Azért, mert mint a' fő a' testet, úgy táplálja és élteni Jézus a' maga tudományával az ekklézsiát; továbbá, mert igazgatja azt, és oltalmazza mind világ végzetéig.

K. *Hát látható igazgatói vannak-e az ekklézsiának?*

F. Vannak igenis, nevezetesen az egyházi gyűlések, az ekklézsiák' belső és külső

előjárói, kiknek kötelességök arra vigyázni, hogy mindenek ékesen, és jó renddel legyenek az ekklezsiában (Kor. 14 : 40.) Különösen az egyházi szolgák köteleztetnek a' Krisztus testének, vagy az anyaszentegyháznak építésére (Efés. 4 : 12).

K. Innepei vannak-e a' reformáta keresztyén anyaszentegyháznak?

F. Vannak igenis, ilyenek: 1) Karácson innepe, annak emlékezetére, hogy Jézus ekkor született. 2) Nagy-Péntek, annak emlékezetére, hogy Jézus akkor szenvedett és holt meg értünk. 3) Husvét innepe, annak emlékezetére, hogy Jézus feltámadott a' halálból. 4) Aldozó Csütörtök, Jézus menybe lett menetlének emlékezetére. 5) Pünköst innepe, annak emlékezetére, hogy a' Szent Lélek' ajándékai ekkor közöltettek az apostolokkal.

Ezen kívül meginnepeljük minden hétnek első napját, azaz, a' Vasárnapot; megszününk ezen a' világi munkáktól, szent dolgokban foglalatoskodunk, követvén az apostolok' és első keresztyének' példáját, kik a' régi szombat helyett vasárnapot innepelték meg, mint Jézus feltámadásának dicsőséges napját; ezen gyűltek össze az úr-vacsorájával való élésre, az Isten beszéde' hallgatására, könyörgésre és alamizsnálkodásra (Csel. 20 : 7. 1 Kor. 16 : 2.)

VII. Szakasz.

Az embernek élet utáni állapotjáról.

K. Ha meghalunk, vége lesz-e egészen a' mi lételünknek ?

F. Nem, mert ha testünk porrá lesz is, de a' lélek megtér Istenhez, ki adta volt azt (Pred. 12: 9). Az Isten igazsága azt kívánja, hogy a jókat megjutalmaztassa, a' megátalkodott bűnösöket megbüntesse; e' világon sokszor szenved a' jó ember, a' gonosz pedig vígan él: kell hát lenni egy más életnek, melyben elvegye kiki jutalmát annak, a' mit e földön cselekedett (Ján. 5 : 28).

K. Elválík-e mindjárt a' lélek' sorsa, mi-helyt e' testből kimegyen, vagy talán még bizonyos ideig valamelly tisztító helyben (purgatoriumban, limbusban) tartatik ?

F. Mindjárt elválík a' lélek sorsa vagy jóra, vagy roszra; így tanította ezt Jézus, egyebek közt a' gazdagról és Lázárról mondott példabeszédben (Luk. 16). A' keresztfán hozzá folyamodott bűnösnek is ezt mondotta: Ma velem lészel a' paradicsomban (Luk. 23 : 43). — De nem is lehet megfogni, miképpen lehetne a' lelket tüzzeel tisztítani, holott az nem testi dolog.

K. Hát testünk örökre a' földben marad-e ?

F. Nem marad, — mert eljő az az óra, mellyben mindenek kik a' koporsóban vannak, meghallják az Isten' fiának szavát, és a' kik jó életet éltek, feltámadnak boldogságra, kik

rosszak voltak, feltámadnak kárhozatra (Ján. 5: 28).

K. A' feltámadás után mi fog nyomban következni?

F. A' közönséges és utolsó ítélet, — mellyben Jézus, e' világ' ítélő bírása, kimondja mindenre a' végső sententziát; — a' pogányok megítéltetnek az ő szívökbe írt erkölcsi törvények szerint, — a' 'sidók és keresztyének a' nekik kijelentett törvények szerint: a' jók külön választatnak a' gonoszoktól, és vitetnek mennyországba, hol az Isten' dicsőséges munkáit szemlélik, az igazságok' isméréteben szüntelen elébb elébb mennek; az angyalokkal, újra feltalált kedveseikkel örökké örvendeznek; — a' gonoszok pedig vitetnek az örök gyötrelmekre, hol az ő férgök meg nem hal, és az ő tűzök meg nem aluszik; azaz: lelkökben és testökben örökké fognak szenvedni.

K. Minekutánna végbe megy az ítélet: mi lessz a' mi földünkből, és az ezt körül vevő levegőégből?

F. Mind ezek megégnek (2. Pét. 3: 10.) és valamint régen özönvíz által tisztítatott meg a' föld, úgy ekkor tűz által fog megtisztítani, — 's hihető hogy annakutánna ismét lesznek lakosi a' földnek; de jobbak és igazabbak, (2 Pét. 3: 13).

Harmadik Rész.

Keresztyén erkölcsi-tudomány.

I. Szakasz.

K. Elég-e az üdvösségre csak tudni és hinni a' vallásbeli igazságokat?

F. Nem elég, hanem tartozom teljesíteni is azokat a' kötelességeket, mellyeket az Isten parancsol.

K. Honnan ismered meg a' te kötelességedet?

F. Először azokból az erkölcsi törvényekből, mellyeket Isten beírt az én szívembe. 2-szor azokból a' törvényekből, mellyeket a' szent írásban kijelentett.

K. Honnan tudod, hogy van a' te szivedben olyan erkölcsi törvény, mellyre hallgatnod kell?

F. Onnan, mert veszem észre magamban, hogy némelly cselekedeteket az én szívem, vagy önnön belső érzésem, helybe hagy; némellyeket pedig nem hagy helybe, sőt károsoknak itél; p. o. érzi azt az én szívem, hogy szép dolog másokkal jól tenni, igazságot cselekedni, szüleinket öregségökben, nyomorúságokban dajkálni, ápolgatni; és ha ezt cselekszem, valami édes gyönyörűséget érzek ma-

gamban, ha pedig nem cselekeszem, vádol a' szívem, és kárhoztat; ezt a' benső érzést hívjuk lelkiösmeretnek.

K. Mikor az ember nem engedelmeskedik a' szívébe beírt, és a' szent írásban kijelentett törvényeknek, hogy neveztetik ezen engedetlenség?

F. Erkölcsi rossz cselekedetnek, vagy bűnnek.

K. Csak az-e bűn, mikor valaki külsőképpen rosszat cselekszik?

F. Nem csak az, hanem bűn az is mikor rosszat kíván, rosszat gondol, rosszat beszél (Mát. V. 20: 48.); és mikor tudna az ember jót cselekedni, még sem cselekeszik (Jak. 4: 17).

K. Mind jó cselekedet-é az, mi külsőképpen jönnek látszik?

F. Nem mind jó, hanem csak az a' jó cselekedet, mikor tiszta szívből, Isten iránti tiszteletből teljesítjük az ő törvényét (Mát. 6: 1.)

K. Hány főbb részre lehet osztani az emberek' kötelességeit?

F. Három részre, úgymint Isten iránt, magunk iránt, és felebarátink iránt való kötelességekre.

II. Szakasz.

Isten iránt való kötelességek.

K. Mellyek a' te Isten iránt való kötelességeid?

F. Az Istennek helyes ismerése, szeretése, akaratján való megnyúgvás, benne való bizodalom, iránta való tisztelet, és háládatosság.

K. *Az Isten ismeretére nézve mi a' te kötelességed?*

F. Az, hogy ötet és tökéletességeit, a' szent írásból, és e' nagy világnak, vagy természetnek figyelmetes szemléléséből igyekezzem mind inkább inkább megismerni. (E'sa. 40: 26).

K. *Az oly'ember, ki az Istent nem ismeri, mire vetemedik?*

F. Sokféle bűnökre, különösen a' bálványozásra, melly abban áll, hogy az egy igaz Isten helyett némely teremtett dolgokat tart isteneknek, azokat imádja és tiszteli.

K. *Hát a' ki az Istent nem helyesen ismeri, micsoda bűnre lessz hajlandóvá?*

F. A' babonára, melly abban áll, hogy az ember némelly dolgoknak, szóknak, cselekedeteknek, szertartásoknak olly rendkívüli erőt tulajdonít, milyennel egyedül Isten bír, p. o. mindenhatóságot, mindentudóságot, 's a' t. Illyen babona a' rostavetés, betegekre való olvasás, boszorkányoknak, csudatevő képeknek hívése 's 'a t.

K. *Mi indíthat téged az Isten szeretetére?*

F. Annak meggondolása, hogy ő adott nekem lételt és életet, ő az én legjobb atyám, ő visel gondot lelkemről, testemről.

K. *Mi ellenkezik az Isten' szeretetével?*

F. A' világnak modnélküli szeretete, melly abban áll, hogy az ember a' földi mulandó jókat inkább szereti mint az Istent, és azokért kész az ő parancsolatit megrontani.

K. Az Isten szeretetével nem ellenkezik-e az istenfélelem, mellyet a' szent irás parancsol?

F. Nem, mert a' szent irás nem szolgál hanem fiúi félelmet parancsol; ez pedig éppen az Istennek szeretetéből foly, — valamint t. i. a' jó fiú szorgalmasan kerül mindent, a' mivel gondolja, hogy édes atyát megbántathatná: úgy az Istent igazán szerető ember, nagy gonddal igyekszik mind azt eltávoztatni, a' mit tud, hogy mennyei atyának kedve ellen volna; — a' szolgálai félelem ettől egészen különbözik, mert az nem az Isten' szeretetéből, hanem csak a' büntetéstől való félelemből származik.

K. Miben áll az Isten' akaratján való megnyugvás?

F. Abban, hogy megelégszem azon sorsal 's állapottal, melybe az isteni gondviselés helyezettett; békével szenvedem még a' nyomorúságot is, ha Isten reám bocsátja, tudván hogy ő felsége mindenekben javokra czéloz teremtéseinek (Sid. 12: 6. 14).

K. Hát az Istenben való bizodalom miben áll?

F. Abban, hogy az Istenre bízom egészen magamat, dolgozom, munkálódom, elvégzem kötelességemet: de a' jövődőről nem aggódom; — Istentől várok minden jót, tud-

ván hogy ő, mint bölcös és jó atya, mindene-
ket úgy rendel és igazgat, mint teremtméseinak
legjobb és leghasznosabb (1. Pét. 5: 7. Róm.
VIII: 31. Mát. 29: 30).

K. Mit értesz az Istennek tiszteletén ?

F. Értem a' léleknek azt az indulatját, mely-
lyet abban az Isten' felséges tökéletességeinek
meggondolása gerjeszt, melly az embert arra
ösztönözi, hogy az Istent imádja, dicsérje és
magasztalja.

*K. Mellyek az Isten' tiszteletével ellen-
kező bűnök ?*

F. Az isten-káromlás, a' hamis és szük-
ségtelen esküvés.

K. Mit itélsz az isten-káromló emberről?

F. Azt, hogy vagy nem hiszi az Isten'
lételét, vagy ha hiszi, nincsen akkor helyén
az esze mikor káromkodik, mert különben
meg tudná gondolni, hogy nem azt érdemlené
ő tőle az a' jó Isten, kitől életét és mindenét
vette, és a' kinek segítsége nélkül csak egy
szempillantásig sem élhetne.

*K. Mit mond a' sz. irás a' káromkodók-
ról, és hamis esküvőkről ?*

F. Azt mondja, hogy nem hagyja az
Úr büntetés nélkül, valaki az ő nevét
hiába felveendi (2 Móz. XX: 7).

K. Hát igazán szabad-e esküdni ?

F. Szabad mikor a' birák kívánják, vagy
valamelly nagy szükség kényszerít (5 Móz.
X: 20).

*K. De úgy látszik, hogy Jézus megtiltot-
ta az esküvést, mert azt mondja : (Mát. V.*

34 — 37) *Semmiképen ne esküdjeteK, hanem a' ti beszédeK legyen „úgy-úgy, nem-nem,“ ezen felül a' mi esik, a' gonosztól vagyon?*

F. Itt Jézus csak azt mondja, hogy az egymással való beszélgetésünk közben ne esküdjünk, és így csak a' szükségtelen esküvést tiltja; a' nagy és fontos dolgokban való meg-
esküvést nem tiltotta Jézus, különben sz. Pál Apostol nem szóllott volna arról úgy, mint szükséges dologról. (Sid. 6: 16).

K. *Mit jelent ki az ember mikor meg-
esküszik?*

F. Azt hogy ő állítása' igazságának bebi-
zonyítására magát az Istent meri bizonyosá-
gúl hívni.

K. *Mi következik ebből?*

F. Az, hogy a' ki igazán esküszik meg-
valamelly fontos dologban, nem csak nem vét-
kezik, hanem még tiszteli is akkor az Istent,
mert megismeri őtet mindentudónak, szívbe is
belátónak, és olyan hatalmasnak, hogy meg-
büntethetné őtet, ha tudva csalni akarna. A'
ki pedig hamisan esküszik meg, az igen na-
gyon vétkezik; — mert vagy azt teszi fel, hogy
az Isten nem hallja beszédét, és nem látja szí-
vét, vagy azt hogy nincsen hatalma arra, hogy
őtet megbüntethesse gonosz hazugságaért.

K. *Szabad-e másra valakire esküdni Is-
teten kívül?*

F. Nem szabad, mert csak az Isten ítélheti
azt meg: igazán esküszünk-e? és a' hamis

esküvőt csak ő büntetheti meg érdeme szerint (Ján. V: 9).

*K. Miben áll az Isten iránt való hála-
látatosság ?*

F. Abban, hogy minden lelki és testi jók' adójának az Istent ismerjük és valljuk, azokat az ő dicsőségére fordítsuk, úgy élvén velök, mint ő felsége parancsolja (1 Kór. X: 31).

*K. Az Isten iránt való tisztelet és hála-
látatosság mire indíthat még tégedet ?*

F. Arra, hogy a' közönséges isteni tiszte-
letnek helyén, vagy a' templomban egyébkor
is ugyan, de főképpen ünnep 's vasárnapokon
megjelenjek, ott buzgó éneklésemmel, imád-
sággal az Istent dicsérjem és magasztaljam,
szent igéje figyelmetes hallgatása által ötet job-
ban jobban megismerni, elmémet világosítani,
szívemet jobbitani igyekezzek.

*K. De hát csak a' templomban lehet-e
mind ezeket véghez vinni ?*

F. Nemcsak a' templomban, mert az ér-
telmes keresztyén tud templomon kívül is imád-
kozni, énekelni, bibliát, és más jó könyveket
olvasni; — de azért különösen szükségesnek
tartjuk még is a' templomba való járást, mert
tapasztaljuk, hogy az együtt éneklő és imád-
kozó hívek' buzgósága hathatosan éleszti és
növeli buzgóságunkat, és az Isten' igéjének
élő szóval való predikáltatása sokkal inkább
szívünkre hat, mint annak csupa olvasása. —
Kötelességünk végre közönséges helyen is
kimutatni, hogy mi az Istennek igaz tisztelői

vagyunk, 's jó példánkkal másokat is a' kegyességre vezérelni (Sid. 10: 25. Kol. 3: 16).

K. Ki a' templomban vagy magánosan könyörög, várhatja-e mindenkor hogy megadja neki Isten azt, a' mit kér?

F. Mindenkor várhatja, ha olyat kér a' mi neki igazán hasznos, és az Isten' bölcs céljaival is nem ellenkezik (Mát. VII. 7: 11).

K. Az Isten jól tudja a' mi szükségünket, mi szükség hát azokat nekünk könyörgésünkben Isten előtt jelentgetni?

F. Nem azért könyörgünk mi, mintha azt gondolnánk, hogy az Isten nem tudja szükségünket; hanem azért, hogy kijelentsük Istenbe való bizodalmunkat, és megmutassuk, hogy mi ötet leghatalmasabb, legbölcsebb, és legjobb valóságnak tartjuk, a' ki teljesítheti, akarja is teljesíteni kérésünket, valamikor az a' mi boldogságunkkal, és az ő bölcs céljaival nem ellenkezik (1. Ján. 5: 14).

K. Ha az Isten mindent elvégezett előre mi a' világon történik, úgy talán haszontalan is a' könyörgés; mert a' mi kéréseink az ő örök végzéseit meg nem változtathatják?

F. Mi nem tudhatjuk miket végezett el előre Isten, de azt tudjuk, hogy kötelességünk kijelenteni Istenben való bizodalmunkat, és tőle függésünket; — azt is tudjuk, hogy az Isten haszontalan dolgot nem parancsol, már pedig ő felsége parancsolta, hogy hívjuk segítségül ötet szükségünk' idején (Solt. L. 15. Mát. 7: 4).

K. Istenen kívül szabad-e más valakit,

p. o. az angyalokat, megholt szenteket segítségül hívni?

F. Nem szabad, mert ezen tisztelet csak az Istent illeti, — az angyalok nem mindenhatók, hogy rajtunk segíthetnének, — a' megholt szentek pedig minket nem is ismernek, nem hallják könyörgésünket (Kol. 2: 18. Jel. 19: 10. Csel. 10: 25. Esa. 63: 16).

K. De talán a' szentek közbenjárók mi köztünk és Isten között, 's talán azok esedeznek érettünk Isten előtt?

F. Jézus Krisztuson kívül nekünk nincs más közbenjárónk; azt tanítja szent Pál (1. Tim. 2: 5. 6) hogy egy a' közbenjáró Isten között és emberek között, az ember Krisztus Jézus (Róm. 8: 34. Efes. 2: 18).

III. Szakasz.

Magunk iránti kötelességeinkről.

K. Mellyek a' te kötelességeid magad iránt?

F. Hogy életemet fenntartani, testemnek, lelkemnek jó létét előmozdítani, külső világi állapotomat is javítani úgy igyekezzek, mint azt az okosság és Isten' törvénye kívánják.

K. Életed fenntartására nézve mit kíván tőled az okosság és az Isten törvénye?

F. Azt, hogy oltalmazzam életemet, azt szükség nélkül veszedelemre ki ne tegyem, minden igazságtalan megtámadók ellen szaba-

dos útakon módokon védelmezni igyekezzem, (Jób. 2: 4. Pred. 11: 7).

K. Micsoda bűn ellenkezik az élet fenn-tartását illető kötelességgel?

F. Az ön-gyilkosság, vagy az a' borzasztó cselekedet, mikor valaki önnön magát megöli; az ilyen ember az Istennek legbecesebb ajándékát veti el magától, vakmerőn beleavatkozik az Isten' jogába, — kinek egyedül van joga visszavenni az életet, mellyet maga adott.

K. Mit tartassz az olly boldogtalanokról, kik önnön magukat megölik?

F. Az ilyenek' elméje többnyire meg van zavarodva; minthogy pedig voltaképen azt nem tudhatjuk mi zavarta meg elméjüket, betegség-e, vagy gyalázattól való félelem? — a' jó keresztyén az ilyeneket nem kárhoztatja, szánaozik inkább rajtok, és Istenre bizza az ítéletet.

K. Vannak-e olly esetek, mellyekben szabad az életet kockáztatni, vagy szerencsételtetni?

F. Vannak igen is; a' katonának p. o. nem csak szabad, hanem kötelessége is hazájaért, királyaért kockára tenni életét. — Igy mikor valakit tűzből, vízből, vagy valamely más veszedelemből akarunk kiszabadítani, és nem látszik még egészen lehetetlennek a' szabadítás: dicső erény (virtus) ilyenkor szerencsételtetni életünket, és ha halálunk történne is, dicsőséges lenne az a' halál.

K. Csak az-e ön-gyilkos, ki életének tudva és szántszándékkal vet véget?

F. Nemcsak az, hanem mindazokat öngyilkosoknak tarthatjuk, kik testöknek erejét és egészségét dobzódással, részegeskedéssel, a' testi gyönyörűségekben való mértékletlenkedéssel rongálják és prédálják.

K. Micsoda ellensége van még az életnek?

F. Az indulatoskodás, melly abban áll, hogy az ember nem tud indulatinak parancsolni, el hadja magát azok által ragadtatni; — illyen p. o. a' harag, melly könnyen guta-ütést okoz; illyen az irigység, melly a' vért megromtja.

K. Mi mozditja elő testünk' egészségét?

F. A' szívnek azon vidámsága, mellyet a' jó lelkiismeret szerez, — a' mértékletes munka, melly után jó ízű az étel, és édes az éjszakai nyugalom, — ide számlálom a' testnek külső tisztaságát is.

K. A' külső tisztaság hogy mozditja elő a' test' erejét és egészségét?

F. Ugy hogy a' testnek kigőzölgését szabadabbá, könnyebbé teszi; — a' bőr t. i. tele van apró likacskákkal (porusokkal), mellyeken gőz és izzadság formában szüntelen takarodnak ki azok a' nedvességek, mellyek már a' vérben romlani, rothadni kezdenek, és a' mellyek ha tovább is bennmaradnának, különféle betegségek' szerző okaivá válnának, — a' tisztaság, a' fürdés, mosódás tehát azt cselekeszi, hogy ezen likacskák be nem dugulhatnak, és a' test szabadon gőzölög; ellenben a' szennyesség, szur-

tosság által bedugulnak a' gőzölgés' csatornái, és nyavalyát, még pedig néha másokra is elragadó nyavalyát okoznak.

K. Mi tartozik még a' test' egészségének fenntartására ?

F. Az, hogy testemet az idők' viszontagságai ellen ruhákkal oltalmazzam.

K. A' ruházatra nézve mit kell szemeid előtt tartani ?

F. Azt, hogy hozzám illő csinos és tiszta ruhában kell járnom ; kivált az Isten' házában és előljáróim előtt, sorsomhoz képest díszesen öltözködve kell megjelennem ; — vigyáznom kell arra is, hogy az igen meleg és szoros ruhával testemet meg ne rontsam, valamint arra is, hogy a' ruhában való bujálkodás, és a' nálamnál nagyobb rangúaknak majmolása által a' vesztegetés' és kevélység' veszedelmes bűnébe ne essek.

K. Hát ha minden vigyázásod mellet is meg találnál betegedni, mit kell akkor cselekedned ?

F. Folyamodnom kell tanult és tapasztalt orvosokhoz, azokkal magamat gyógyíttatni, mert az Isten azért adott gyógyító erőt a' fűvekbe, és egyéb dolgokba, hogy vegyük hasznokat ; a' ki tehát, módja levén benne, orvossággal nem akarja élni beteg korában, az, az Istentől rendelt eszközöket vetné meg.

K. Lelkedre nézve mi a' kötelességed ?

F. Az, hogy annak tehetségeit pallérozzam a' tudományok, különösen a' vallásbeli igazságok' tanulása által. Igyekezniem kell azt

az Isten' törvénye iránti engedelmességhez, akaratján való megnyúgváshoz szoktatni, hogy már itt e' földön is csendes és nyugodt, a' jövő életben pedig örökké boldog lehessen.

K. Külső világi állapotodra nézve mi a kötelességed ?

F. Köteles vagyok, a' mennyire lehet, életemet gyönyörűségessé tenni, jó híremet nevet, becsületedet fenntartani, világi javaimat igaz útonmódon szaporítani.

K. Hát szabad a' keresztyén embernek világi gyönyörűségekkel élni ?

F. Szabad, de csak ártatlanokkal, melyekkel t. i. sem Isten ellen nem vétünk, sem magunknak kárt nem okozunk, sem másokat meg nem bántunk (Préd. 9:9).

K. Jó híredet nevedet, becsületedet miért vagy köteles fenntartani ?

F. Azért, mert ez megbecsülhetetlen drága kincs, kívánatosabb ez a' nagy gazdagságnál, jobb az ezüstnél és aranynál (Péld. 22:1). — A' ki ezzel bír, könnyebben nevelheti világi boldogságát is, mert van hitele mások előtt; embertársainak is többet használhat, több jó és hasznos dolgokat vihet véghez, mert mennél nagyobb valakinek becsülete, annál nagyobb tekintete is; azaz: annál inkább hajlanak mások annak szavára, és tanácsára.

K. Világi javaid' szaporodását mi által eszközölheted ?

F. A' munkálkodás és takarékoság által.

K. A' szorgalmatos munkálkodásnak csak

az a' haszna van-e , hogy azáltal világi javaid' szaporodását eszközölheted ?

F. Nemcsak az , hanem az is , hogy erősíti a' testet , és sok büntől megóvja az embert , p. o. tolvajságtól , buja kivánságoktól , másokra való irigykedéstől 'sa't. egyszersmind alkalmatossá teszi a' másokon való segítségre , adakozásra , alami'snálkodásra. (1. Thess. 4 : 11. — Efés. 4 : 28).

K. Hát a' takarékossgot csak azért kellett gyakorolnod , hogy világi javaidat nevelhessed ?

F. Nemcsak azért , hanem annak meggondolása is indít engem a' takarékossgára , hogy a' világi jók Isten' ajándékai , nem illik hát azokat haszontalanságokra elvesztegetnem. Maga Jézus is példájával és parancsolatjával kötelez a' takarékossgára , mert azt mondotta tanítványinak (Ján. 6 : 12) : Szedjétek fel a' maradék darabokat , hogy semmi el ne vesszen.

IV. Szakasz.

Felebarátink iránti kötelelességek.

K. Kiket tartaszsz te felebarátidnak ?

F. Minden embert különbség nélkül , akár-melly nemzetből , vagy vallás-felekezetből legyenek (Luk. X. 30 : 37).

K. Mit parancsol Isten felebarátinkra nézve ?

F. Azt , hogy szeressük felebarátinkat mint

magunkat (Mát. 22: 39). Olyan jó indulattal viseltessünk mások iránt, mint a' mint kívánnánk, hogy mások viseltessenek mi irántunk, — a' mit nem szeretnénk hogy mások cselekedjenek mi velünk, mi se cselekedjük azt másokkal (Mát. 7: 12).

K. Miért vagyunk kötelesek így szeretni felebarátinkat?

F. Azért, mert ők is emberek mint mi, ugyan azon egy mennyei atyának gyermekei (Csel. 11: 26), és csak az nevezheti magát Jézus' tanítványának, ki ember-társait igazán szereti, mert maga mondotta ő felsége: erről ismernek meg mindenek hogy az én tanítványim vagytok, ha egymást szeretétditek (Ján. 13: 35).

K. Felebarátink iránti kötelességeinket hány részre oszthatjuk el?

F. Négy részre, ú. m. személyöket, életöket, javaikat, és velünk való különösebb összeköttetésöket illető kötelességekre.

K. Felebarátod személyére nézve mi a' kötelességed?

F. Az, hogy ötet úgy nézzem, mint Isten képére teremtetett, azaz: okos, szabad, és halhatatlan lélekkel bíró valóságot, tiszteljem benne az Isten' képét; úgy bánjak vele mint emberrel, nem pedig úgy mint barommal.

K. Kik vétének ezen kötelesség ellen?

F. Azok a' kevélyek, kik lenéznek, megútolják, fel sem veszik a' nálloknál kisebbeket, — azok a' kegyetlenek, kik szegényebb felebarátjaikat szabad kényök szerint sanyar-

gatják, szídják, ütik, verik, erejüket felülhaladó munkával terhelik. — Legtetemesebben vétkeznek pedig azok, kik rabszolgákkal kereskednek, az embereket mint barmokat vásárra hajtják, pénzen eladják.

K. Felebarátod életére nézve mi a' kötelességed ?

F. Az, hogy annak életét, ha veszedelemben forog, tehetségem szerint oltalmazzam, a' veszedelemből kiszabadítani igyekezzem— (Mát. 12: 12).

K. Mi ellenkezik ezen kötelességgel ?

F. A' gyilkosság, melly által valaki más embert tudva és szántszándékkal, vagy maga, vagy más által, megfoszt annak legdrágább kincsétől az élettől.

K. Csak azt tartod-e gyilkosnak, ki felebarátja vérét titkon vagy nyilván kiöntja ?

F. Nemcsak azt; hanem gyilkosoknak tartom azokat is, kik gonosz erkölcsök által mások halálát siettetik, ilyen gyilkos p. o. a' rossz házastárs, ki házastársát szüntelen búsítja, hóhérolja; — ilyen gyilkos a' rossz erkölcsű gyermek, ki szüleit minduntalan kesergeti; — ilyen gyilkos a' kegyetlen gazda, gazdaszszony, ki cselédjét ereje felett dolgoztatja, vagy úgy megveri, hogy a' miatt elbetegeskedik, és meghal.

K. A' szent írás kiket nevez még gyilkosoknak ?

F. Azokat is, kik ember-társaik iránt szívökben haragot, gyűlölséget, bosszú-kivánást hordoznak, mert rendszerint ezek szoktak okai

és gyökerei lenni a' tulajdonképen való gyilkosságnak (1. Ján. 3: 2).

K. Ember társaink' világi javaira nézve mi kötelességünk van ?

F. Az, hogy senkit birtokában igazságtalanul meg ne háborítsunk, senki jószágát annak tudta és megegyezése nélkül el ne vegyük, el ne lopjuk.

K. A' nyilvánosságos tolvajokon, ragadozókon kívül vannak-e másféle lopók is ?

F. Vannak igenis, mert mind azok lopóknak, tolvajoknak tartathatnak, kik embertársaikat, vagy a' közönséges társaságot alattomosan megcsalják, megkárosítják. Ilyen alattomos tolvaj az, ki adásban-vevésben, kereskedésben nem igaz mértékkel mér; rossz jószágát jó gyanánt árulja; kölesön adott pénzeért törvénytelen uzsorát vesz; a' talált vagy hűségére bízott jószágot eltagadja; a' mivel másnak tartozik meg nem fizeti; a' felvett bérért nem szolgál meg igazán; — tolvaj az is, ki—módja levén benne—a' törvényes adót meg nem adja, a' ki hamis pénzt csinál, a' ki dolgozhatna még is koldúl (3 Móz. 19: 36. — 1 Tess. 4: 5. 6. — 3 Móz. 6. — Jak. 5: 4. — Jer. 22: 13).

K. Világi javai között mit sajnál leginkább a' jó ember, ha tőle elragadozzák ?

F. Jó hírét-nevét, becsületét; mert úgy nézi ezt minden jó ember, mint legdrágább kincsét; méltán tolvajoknak tarthatjuk tehát az irigyeket, rágalmazókat, emberszóllókat, kik mások érdemeit kisebbítik, felebarátjaikat hamis

ráfogásokkal becstelenítik, vagy ha valamely csekély fogyatkozást vesznek benne észre, azt nagyítva adják elő (Luk. 6: 37. 'Sólt. XV. 13. 2 Móz. 20: 16. — 2 Móz. 23: 1).

K. Embertársainkkal való beszédünk közben mire kell különösen vigyáznunk?

F. Arra, hogy igazat mondjunk, hazugságunkkal, hízelkedésünkkel, színeskedésünkkel másokat meg ne csaljunk (Efés. 4: 25. Péld. 29: 5. Ján. 8: 44).

K. Ki kell-e mindig mondani az igazat?

F. Ki kell, valahányszor Isten' dicsősége, köz jó, vagy olly emberek kívánják, kiknek jogok van azt tőlünk megkívánni, p. o. szüleink, elöljáróink, tanítóink; de mikor ezek nem kívánják, és az igazság' kimondása másnak ártana, senkinek pedig nem használna, ilyenkor nem szükség, kivált felebarátink' előttünk tudva lévő erőtlenységöket kibeszélni.

K. Kik vannak egymással különösebb egybeköttetésben?

F. A' házastársak házastársaikkal, a' gazdák, gazdasszonyok cselédjeikkel; a' fejedelmek népeikkel, az elöljárók, igazgatók a' köznéppel, a' földesurak jobbágyaikkal, a' lelkipásztorok hallgatóikkal, a' tanítók tanítványaikkal?

K. Mik a' házastársak' kötelességei?

F. A' tiszta hűség és szíves szeretet, melly szerint egymást boldoggá tenni, egymás terhét könnyebbíteni, egymásnak esküvéssel tett fogadásukat holtoknapjáig teljesíteni tartoznak (Efés. 5: 32, 33).

K. Mellyek a' szülék' kötelességei gyermekeik iránt ?

F. Tartoznak gondoskodni, hogy gyermekeik épek, egészségesek legyenek, tartoznak őket dologra szoktatni, olyan állapotra, életmódjára készíteni, mellyből jövőben tisztességesen élhessenek; mindenek felett pedig tartoznak őket jó példájokkal oktatni, iskolába járattatni, a' vallásos érzéseket, jó erkölcsöket szívökbe becsepegtetni, az Isten' félelmében és kegyességben nevelni (Siralm. 4: 3. Péld. 19: 18. 29. Efés. 6: 4. — 5 Móz. 11: 19).

K. Mi által eszközöltetik különösen a' gyermekek' testi épségök és egészségök ?

F. Az által ha kisedekorukban minden veszedelemtől oltalmaztatnak; egészséges és mértékletes anyák, vagy dajkák által szoptattatnak, mindenkor tisztán tartatnak, az oltalmazó himlővel is annak idejében beoltatnak.

K. Mi az oltalmazó himlő ?

F. Olly jóltevő eszköz, mi által ama pusztító és öldöklő nyavalyát, a' hójagos himlőt el lehet kerülni, vagy legalább ártatlanná lehet tenni. Hívják ezt tehén-himlőnek is. *)

*) Tapasztalták Angliában sok helyen az emberek, hogy néha a' fejős tehenek' tölgyei és csecs bimbói meghimlősödnének, és ha az ilyen teheneket valaki megszúrta vagy megkarczolt kézzel fejte, annak kezére a' tehénhimlő elragadt, de soha azután sem himlős nem lett, sem az ember-himlő, ha bele akarták oltani, rajta meg nem fogamzott. Jenner Eduárd angol orvos 1761-ben Gloucester megyében azért járván, hogy az ember-himlőt óltogassa az emberekbe (a' mint ez ekkor tájban szokás volt, és meglehetősen hasznos is, de nem minden szenvedés nélkül gyakoroltatott)

K. A' gyermekek mivel tartoznak szü- leiknek ?

csudálkozva vette észre, hogy a' majorokban lakó tehené-
szekbe az emberhimlőt hiába próbálta beoltani, mert semmi
kép' meg nem fogamzott, 's midőn megtudta, hogy már a-
zokon volt azelőtt tehen-himlő, próbát tett másokon is a'
tehen tölgyén levő himlőből vett nedvesség beoltásával, és
maga is meggyőződött arról, hogy a' kiken egyszer meg-
fogamzik, azok többé meg nem himlősödnek. Hét eszten-
dei vizsgálódás és próbálgatás után 1798-ban kihirdette a'
tehen-himlő beoltásának különös hasznait, és megmutatta,
hogy ez sokkal bizonyosabb hasznú az ember-himlő oltás-
nál; és azért is különösen ajánlható, mert semmi szenve-
déssel nem jár együtt. Kapva kaptak ezen szerencsés ta-
lálmányon minden pallérozott országokban, és azóta meg-
mutatta a' tapasztalás, hogy az isteni gondviselés enné
egyegy szerencsésebb találmányra nem segítette még az em-
bereket; sok millő gyermeknek élete tartatott már meg e-
zen áldott eszköz által; sok milliók menekedtek már meg
ez által a' vakságtól, siketségtől, ragyától, és azoktól az
iszonyú kínoktól, mellyek a' hójagos himlővel együtt szok-
tak járni.

Tapasztaljuk ugyan hogy az oltalmazó himlő beoltása u-
tán is némelly gyermekek meghimlősödnek, de e' nem ki-
sebbíti a' beoltás' becsét, mert ha ahhoz értő ember jó és
friss anyaggal (matériával) teszi az oltást, csalhatatlanul
megmenekedik a' gyermek a' hójagos-himlőtől. Hogy né-
melly gyermek a' beoltás után is meghimlődzik, az az oka,
hogy vagy nem tudott hozzá az oltó, vagy elvesztett már
valamit erejéből azon anyag mellyet beoltott; de ilyenkor
is tapasztalhatjuk, hogy ártatlanabbá teszi a' meghimlöd-
zést; mert az ilyen himlőn könnyen, és veszedelem nél-
kül átesik a' gyermek. Ha pedig valaki a' himlő beoltás u-
tán betegségbe esik, vagy meg is hal, bizonyosan nem a'
beoltás miatt történik az, hanem benne volt már a' beoltás
előtt valamelly lappangó nyavalyának magva, melly kiad-
ván magát, oka lett a' betegségnek vagy halálnak. — Az
az ellenvetés sem tesz semmit, hogy nem tisztúlhat ki himlő-

F. Tisztelettel, szeretettel, engedelmeccséggel, háládatossággal. El nem kell soha a' gyermekeknek felejtetni, hogy ők lételőket Isten után szüleiknek köszönhetik, kisdéd korukban, mikor senkinek sem kellettek, magokkal jóltehetetlenek voltak, azok táplalták, óltalmazták őket, miattok sok nyughatatlanságot, álmatlanságot szenvedtek; — ki kell tehát mind szóval, mind cselekedettel mutatni a' gyermekeknek, hogy ők szüleiket tisztelik, szeretik; nehéz erkölcsöket is el kell tűrni, erőtlenségöket el kell takarni (1 Móz. 9: 21. 25). Szavukat meg kell fogadni (Kol. 3: 20. Efes. 6: 1). Dorgálásukat jó neven kell venni (Péld. 15: 5). Ha elszegényednek, megöregednek, azokat segíteni, táplálni, dajkálni el nem kell múlatni (1 Tim. 5: 4. — 1 Móz. 47: 4. Móz. 20: 9).

K. A' kereszt-atyáknak 's kereszt-anyáknak mi a' kötelességök ?

F. Hogy kereszt-gyermekeiknek taníttatásokra, 's isteni félelemben való neveltetésökre — azoknak szüleikkel együtt — vigyázzanak, és kivált ha a' gyermekek árván találnának maradni, azoknak vallásos neveltetésökről híven gondoskodjanak.

lő nélkül a' gyermek, és sok rossz nedvesség benne marad, ha meg nem himlősödik; mert a' himlő nem tartozik szükségesképpen az ember természetére. Híre sem volt ennek a' nyavalyának Európában a' 13-dik századig. Ha addig nem volt szükség e' himlő általi tisztulásra; bizonyosan most sincsen; — A' mi magyar eleink mikor Európába jöttek, nem tudtak semmit is a' himlőről, még is erősebbek voltak nálunknál; most sem egészségesebbek azok, kik a' hójagoshimlőt kiállották, azoknál, kik himlősök nem voltak.

K. *A' gazdáknak 's gazdasszonyoknak mi a' kötelességök cselédjeik iránt ?*

F. Tartoznak azoknak szegődött béröket megadni, velök úgy bánni, mint embertársokkal, erejük felett nem terhelni; betegségökben róluk gondoskodni és erkölcsökre vigyázni (Kol. 4: 1).

K. *Hát a' cselédeknek mi a' kötelességök ?*

F. Az engedelmesség, szófogadás, hűség és tisztelet (1 Tim. 6: 1, 2. Efes. 6: 5, 8).

K. *Országunk vagy hazánk iránt, mellyben születünk, mellynek javaival élünk, és a' mellynek törvényei oltalmaznak bennünket, mik kötelességeink ?*

F. Tartozunk azt szeretni, azzal annyi jót tenni, a' mennyi csak telik tőlünk; törvényeinek engedelmeskedni, ellenségei ellen oltalmazni, és annak terhét tehetségünk szerint hordozni (Jer. 29: 7).

K. *A' királyi felség iránt mi a' kötelességünk ?*

F. Úgy kell őtet nézni mint Isten' képviselőjét közöttünk, mély tisztelettel, engedelmességgel kell iránta viseltetni, felséges személyét még életünk szerencsétetésével is oltalmazni; életeért és boldog országlásaért könyörögni (1 Pét. 2: 13).

K. *A' katonának mi a' kötelessége ?*

F. Tartozik a' király' 's haza' hűségére tett esküvését teljesíteni, zászlóját soha el nem hagyni, tisztjeinek pontosan engedelmeskedni, a' meggyőzött ellenség iránt emberséggel viseltetni, 's az elkerülhetetlen esetekben hazá-

jaért, királyaért életét is letenni (Luk. 3: 14. Mát. 8: 9).

K. Az elöljáróknak, biráknak, tisztviselőknek mi a' kötelességök ?

F. Az, hogy felvállalt hivataljokban hűségesen forgolódjanak, a' köz-jót teljes erővel munkálják, igazságot szolgáltatassanak, az ítéletben személyre, ajándéokra ne nézzenek, a' gonoszt megzabolázzák, az erkölcsi jóságot előmozdítani igyekezzenek (2 Móz. 25: 3. 5 Móz. 16: 19. Esai. 1: 23).

K. Hát a' köznép mivel tartozik elöljáróinak, biráknak ?

F. Azzal, hogy azoknak engedelmeskedjen, rendelkezéseiket zúgolódás nélkül kövesse, és érettök könyörögjön (Róm. 13: 1, 7).

K. A' földes-úrnak mi a' kötelessége jobbagyai iránt ?

F. Az, hogy úgy nézze azokat mint embereket, sőt mint gyermekeit, kiket az Isteni gondviselés az ő pártfogása alá bízott, törvénytelen munkával és adóval azokat ne terhelje, szükségökben könyörüljön rajtuk, és segítse (Kol. 4: 1).

K. Hát a' jobbagynak mi a' kötelessége földes-ura iránt ?

F. A' tisztelet, engedelmesség, a' törvények által meghatározott szolgálatnak hív teljesítése, a' dézmának és egyéb adónak csalárd-ság nélkül való beadása (Róm. 13: 7).

K. Mi a' lelki-pásztoroknak kötelességök hallgatóik iránt ?

F. Az, hogy tanítsák hallgatóikat a' val-

lás' igazságaira ; a' kegyességet , jó erkölcsöt példájokkal , intéseikkel közöttök gyarapítsák , azoknak mind ideig való , mind örök boldogságukat munkálódni igyekezzenek (1 Tim. 4: 2. Tim. 4: 16. 1 Pét. 5: 2, 3, 4).

K. Hát a' hallgatók mivel tartoznak lelkipásztoraiknak ?

F. Tartoznak azokat illendő tiszteletben tartani , tanításaikra figyelmezni , intéseiket , dorgálásaikat felvenni , háládatosságukat irántok világi javaikból való részeltetés által is megmutatni , és olyan állapotban tartani , hogy a' földiekről való gondoskodás miatt a' lelki munkától el ne vonattassanak (Sid. 13: 17. Gal. 6: 6).

K. Az iskolai tanítóknak mellyek a' kötelességeik ?

F. Hogy a' reájok bízott növendékeket híven és szorgalmasan tanítsák , tanítványik előtt jó példával tündököljenek , a' fenyíték-tartásban okosok és vigyázók legyenek.

K. A' tanítványoknak mi a' kötelességök tanítóik iránt ?

F. A' tisztelet , engedelmesség , és a' fáradságaikat illendően megjutalmaztatni igyekező háládatosság.

K. Az emberi társaságban vagynak gazdagok , vagynak szegények is , mi ezeknek egymás iránt való kötelességök ?

F. Hogy a' gazdag ne utálja meg a' szegényt , hanem tehetsége szerint annak sorsát könnyebbíteni igyekezzen ; — a' szegény pedig ne irigykedjen a' gazdagra , meggondolván , hogy az állapotok különbségét maga az Isten

rendelte a' végre, hogy egymás nélkül el nem élhetvén az emberek, ez által is indíttassanak az egymás becsülésére és szeretetére (Luk. 1: 11. Gal. 6: 9. Péld. 22: 2).

K. Jóltevőink iránt mi a' kötelességünk?

F. A' háládatosság, vagy annak mindenkori megismerése és érzése, hogy azok velünk jól tettek: a' háládatlan embernél, kivált ha még rosszal is fizet a' jóért, nincs a' földnek utálatosabb terhe.

K. Hát ellenségeinkre nézve mit parancsol Jézus?

F. Hogy azokat is szeressük (Mát. 5: 44.); szívünkben ellenek gyűlölséget ne hordozzunk, gonosszal a' gonoszért ne fizessünk; sőt ha módunk van benne, tegyünk jól velök (Mát. 18: 21, 22. Róm. 12: 20). Így gyűjtünk azoknak fejökre eleven szenet; azaz: így reménylhetjük, hogy valamint az elevenszén megolvasztja az érczet is, úgy az ilyen magunkviselése meglágyítja a' legkeményebb szíveket is; — de ha szinte meg nem lágyíthatná is, mindenkor édes örömet gerjeszthet lelkünkben annak meggondolása, hogy ezen nagy kötelesség' teljesítése által Jézus' legnehezebb parancsolatját is képesek voltunk teljesíteni.

K. Az öregeknek és ifjaknak micsoda kötelességeik vannak egymás iránt?

F. Hogy az öregek jó példájokkal, hosszas tapasztalásból gyűjtögetett tudományokkal oktassák az ifjakat; az ifjak pedig figyelmezenek az öregek' oktatására, azokat tiszteletben

tartsák, erőtlenségeiket is békével szenvedjék (3 Móz. 19: 32).

K. A' megholtakra nézve mi az élők' kötelességök?

F. Tartoznak minekelőtte eltemetnék jól megvizsgálni, 's vizsgáltatni, vajjon megholtak-e valósággal; mert szörnyű és rettenetes dolog volna valamelly még élő embert eltemetni; — a' temetés mondjára és idejére nézve tartoznak az illendőséget, és a' felsőség parancsolatit követni; a' megholtak iránti jó emlékezetet tartoznak szívökben fenntartani, vég-rendeleteiket, törvényes testamentomukat híven teljesíteni.

K. Az oktanállatokra nézve mi a' kötelességünk?

F. Az, hogy rajtok ne kegyetlenkedjünk. Megengedte ugyan Isten, hogy azoknak szolgálatjokkal éljünk, húsokat eledelünkre, bőrt, gyapjokat ruházatunkra fordítsuk: de kevélységből őket megölni, kivált sokáig kínozni, erejük felett terhelni, kegyetlenül ütni verni nem szabad (Péld. 12: 9. 5 Móz. 22: 4).

K. Az érzéketlen dolgokra, fűvekre, plántákra, fákra, virágokra nézve mi a' kötelességünk?

F. Az, hogy azokat minden czél nélkül csupa kevélységből ne pusztítsuk, hanem figyelmezve rájuk, igyekezzük mind inkább inkább megismerni bennök a' teremtő' hatalmát, bölcsességét és jóságát (Mát. 29: 30. Róm. 1: 20).

K. Micsoda jutalma van kötelességeink' betöltésének?

F. Ez életben lelkünk ismérének nyúgo-

dalma, a' kötelesség' betöltéséből származni szokott öröm, a' jó emberek' szeretete és becsülése, jövendőben pedig örökké tartó boldogság az egekben (1 Tim. 4: 8. Péld. 3: 16, 17).

Úr-vacsorája előtti könyörgés.

Óh nagy Isten! közelíteni kívánok én is ama szent vendégséghez, mellyre híveidet ellhívni méltóztattad. De mivel tudom, hogy semmi tisztátalan nem kedves Te előtted, könyörgök szent Fel ségednek alázatosan, bocsásd meg bűneimet Jézusom érdemeért, ki én érettem is keserves kíno kat szenvedett, és megholt a' keresztfán. Tégy bizonyossá mostan is arról a' szent jegyek által, mellyeket szent asztalodnál osztogatsz, hogy a' mint én azokban részesülök, és te hozzád szívé sen megtérni igyekezek, Te is olly bizonnal meg kegyelmezel nekem, és beviszel halálom után szent országodba.— Oh én Istenem! tedd hasznossá a' szent asztalhoz való járulásomat lelkemnek idvességére. Amen.

A' Kenyér' vételkor.

Uram Jézus! a' te megtöretett szent testednek érdemében részeltess engemet is szegény bűnös szolgádat (szolgálódat). Amen.

A' Pohár vételkor.

Uram Jézus! a' te kiontatott véred' érdemében részeltess engemet is szegény bűnös szolgádat, (szolgálódat). Amen.

Úr-vacsorája utáni könyörgés.

Magasztallak Tégedet én Istenem! és áldom szent nevedet minden jótéteményidért, legközelebb pedig azért, hogy engemet is híveidnek vendég-ségére méltóztattál. Imé ismét fogadást teszek sz. Felséged előtt, hogy ennekutánna magamat minden bűnöktől megőrizni, és életemet sz. törvényid szerint rendelni igyekezek. Adj erőt, édes Istenem! hogy ezen fogadásomat álhatatosan megtarthassam — míg e' földön élek, tenéked tetsző szent életet élhessek, mikor pedig majd elhozod utolsó órámat, bemehessek a' dicsőségbe, mellyet híveidnek készítettél a' Jézus Krisztus által. Amen.

Ujra nyoma a saffék ki.
 Kez. kezei sepa. 1892.
 Polgár Mihály
 Duna melle'ki l. E. Költ.
 Zsivóli könyvny. gál.

Ára kötetlen : 10 kr. v. cz.
 „ bekötve : 16 kr. „ „